

Urbanistički razvoj Tinjana

Pilar, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:603714>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Studijska grupa: Kroatistika i Povijest umjetnosti

Studentica: Marina Pilar

Urbanistički razvoj Tinjana

Urban Development of Tinjan

Mentor: dr. sc. Marijan Bradanović, red. prof.

30. listopada 2020.

Sadržaj

1) Sažetak	2
2) Uvod.....	1
3) Pretpostavke o podrijetlu imena Tinjan	2
4) Smještaj mjesta Tinjan	3
5) Povijesni pregled.....	3
a) Prapovijesno razdoblje	3
b) Antičko razdoblje	5
c) Srednji vijek i rani novi vijek.....	7
d) Pazinska knežija i mletačko-habsburška podjela Istre	11
6) Urbanističko-arhitektonski razvoj naselja.....	13
7) Izgled naselja u srednjem i ranom novom vijeku	16
8) 19. i 20. stoljeće	21
e) Tinjan u katastru Franje I.	21
f) Urbanistička analiza naselja na temelju zapisa Katastra Franje I.	23
g) Usporedba katastarskih mapa Tinjana Katastra Franje I. i današnjeg katastra	33
9) Odnos prema baštini	46
10) Zaključak.....	79
11) Popis kratica.....	80
12) Popis literature	80
13) Popis izvora.....	82
14) Popis priloga	82

1) Sažetak

Tinjan je primjer istarskog naselja s kontinuitetom naseljenosti iz srednjeg vijeka. Njegovo povijesno središte do danas je sačuvalo ovalni perimetar i radijalno-koncentrični sustav izgradnje. Ovo mjesto, koje je stoljećima imalo veliku važnost zbog graničnog položaja na rubu habsburškog dijela Istre i prema mletačkim posjedima u Istri, poput većine drugih istarskih naselja svoj prvi moderni katastarski plan dobilo je 1820. godine s Katastrom Franje I. Za saznanja o povijesnom razvoju naselja također su od velike važnosti i njegove arhitektonske vedute datirane u razdoblje od kraja 16. stoljeća pa do 1815. godine. Uspoređivanjem današnjeg katastra i onog iz 1820. godine, s povijesnim arhitektonskim vedutama i arhivskim fotografijama, a na koncu i sa stanjem preostalog arhitektonskoga fonda, možemo pratiti razvoj ovog naselja koje se od 19. stoljeća počelo širiti izvan gradskih zidina. Usprkos suvremenim pregradnjama i adaptacijama može se zaključiti da najveći dio arhitektonskog fonda naselja unutar perimetra nekadašnjih gradskih zidina pripada razdoblju kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. Povijesne arhitektonske strukture degradirane su adaptacijama posljednjih desetljeća umnogome i zbog okolnosti da povijesno središte naselja nikad nije bilo registrirano kao kulturno dobro.

Ključne riječi: Istra, Habsburška Monarhija, Mletačka Republika, Tinjan, urbanizam, arhitektura, srednji vijek, rani novi vijek, 19. st.

2) Uvod

Tinjan je zanimljiv primjer istarskih naselja nastalih na temeljima nekadašnjih gradina. Možemo ga nazvati paradigmatiskim primjerom naselja koje se razvijalo na granici između „dviju Istri“, odnosno između Mletačke i Habsburške Istre, vjerojatno uz kaštel, tj. utvrđenu feudalnu rezidenciju za koju se danas ne zna točno gdje se nalazila. Upravo spomenuti položaj na granici, učinio je Tinjan strateški važnim mjestom zbog čega se tijekom stoljeća izgradio čitav obrambeni sustav naselja s gradskim zidinama i kulama koje su branile naselje. Njegovoj važnosti svjedoči i nekoliko sačuvanih povijesnih grafika, zahvaljujući kojima možemo pratiti i vizualni identitet naselja od kraja 16. stoljeća pa sve do 1815. godine. Konkretniju prostornu organizaciju naselja možemo pratiti od 1820. godine kada nastaje katastar Franje I. sa zabilježbom plana Tinjana i njegovim česticama. Radi se o prvom pouzdanom katastru koji je i danas dijelom u upotrebi. Smještaj Tinjana iznad Drage, na povišenom mjestu, karakterističan je i ukazuje na kontinuitet naseljenosti na toj lokaciji, odabranoj iz obrambenih razloga. Karakterističan je i tlocrtni oblik njegova povijesnog središta s radijalno-koncentričnim sustavom komunikacija. Možemo ga pratiti u brojnim povijesnim središtima istarskih gradova kod kojih se naslućuje njihov pretpovijesni postanak, no Tinjan je jedan od primjera gdje je i danas takav način izgradnje najbolje vidljiv. Širenjem izvan gradskih zidina u 19. stoljeću naselje je obuhvatilo veći prostor duž nekadašnje glavne prometnice koja je povezivala Poreč i Pazin, od koje se današnja zaobilaznica kao sastavni dio tzv. Istarskog ipsilona odmaknula prema zapadu. Zelene površine tj. nekadašnji pašnjaci i dijelom do danas sačuvani maslinici i vinogradi koji okružuju naselje svjedoče o tradicionalnoj ekonomskoj osnovi naselja dodatno naglašenoj važnošću prometnog smještaja na polovici puta između Poreča i Pazina, dok sam preostali arhitektonski fond naselja otkriva kontinuitet života do u srednji vijek.

3) Pretpostavke o podrijetlu imena Tinjan

Samo ime mjesta Tinjan pripada skupini toponima koji završavaju na *-an*, *-ana*. Pretpostavlja se da je riječ o skupini imena mjesta čije korijene treba tražiti u imenu vlasnika nekog područja u doba klasične antike u Istri. Navedena skupina toponima nije karakteristična samo za istočnu obalu Jadrana, nego i za šire područje Mediterana, a „najjače je raširena na područjima koja su duže i trajnije bila pod utjecajem romanske lingvistike: od klasičnog latiniteta, preko srednjovjekovne vulgarne latinštine, do modernih jezika romanske skupine“.¹ Današnje ime mjesta Tinjan, tal. Antignana,² svoje korijene vuče još iz rimskog razdoblja u Istri. Sam je toponim vjerojatno nastao od osobnog imena rimskog vlasnika imanja (*praedium*) pa se stoga naziva preadijalnim toponimom.³ Sam se toponim u srednjem vijeku koristio u romanskom obliku (*Antiniana* pa i *Antignana*) te se njegov prvotni oblik može rekonstruirati u *praedium Antinianum*, od rimskog obiteljskog imena *Atinius*. Ono u Istri nije epigrafski zabilježeno, ali se samo ime može naći u više primjera diljem Rimskog Carstva: u Hispaniji, Germaniji, sjevernoj Africi i dr.⁴

Također, u unutrašnjoj Istri gotovo da i ne nalazimo na nikakve ostatke toponima koji završavaju na *-an*, *-ana* (Sl. 1.). Razlog tome je „relativno slaba naseljenost u antičko doba“ osim s nekoliko mjesta s romanskim stanovništvom (Buzet, Boljun). Na područjima plodnih riječnih dolina, gotovo da i ne nalazimo antičke ostatke.⁵ Ovaj nam podatak pokazuje da je Tinjan rijedak primjer takvog toponima u središnjoj Istri, što ide u prilog njegovom značaju u antici zbog blizine Parentiuma i prometnog značaja.

Tijekom povijesti, hrvatski se naziv Tinjana mijenjao i različito pisao: *Attinianum*, *Antinianum* – Tinjan, *Antonianum*, *Antiniana*, *Antoniana* (javlja se 1144. godine)⁶ i *Antignana* kako i danas glasi talijanska inačica njegova imena.⁷

¹ ROBERT MATIJAŠIĆ, Antičko nasljeđe u toponimiji Istre (Toponimi tipa *-an*, *-ana* u Istri i Dalmaciji), u: *Historia Historica*, vol. 2, lipanj 1981., 108

² ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 1), 119

³ ROBERT MATIJAŠIĆ, Tinjansko područje u antici, u: *Tinjanski zbornik*, (ur.) Josip Šiklič, Tinjan, 2005., 19

⁴ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 3), 19

⁵ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 1), 128

⁶ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 1), 114

⁷ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR, Prošlost Tinjana, u: *Tinjan i njegova prošlost*, (ur.) Hrvoje Defar, Tinjan, 1997., 17

4) Smještaj mjesta Tinjan

Tinjan, kao naselje ali i kao središte istoimene Općine nalazi se u središnjoj Istri, na pola puta glavne prometnice koja povezuje Poreč i Pazin, gdje na prostoru sa zapadne strane obuhvaća Dragu te druga dva mjesta koja su ujedno i župe, Kringu i Muntrilj s pripadajućim naseljima.⁸ Na istoku, Tinjan graniči s Gradom Pazinom i Općinom Sveti Petar u Šumi, južno s Općinama Žminj i Kanfanar, zapadno s Općinama Sveti Lovreč Pazenatički, Gradom Porečom i Općinom Višnjan, dok na sjeveru graniči s Općinom Motovun.⁹

Na samo naseljavanje i kontinuitet života na ovim prostorima uvelike je utjecao povoljan zemljopisni položaj uz Dragu koja je bila i koja se još uvijek nalazi na prostoru između Svetog Petra u Šumi i Tinjana. Ona predstavlja ključan gospodarski prostor na kojem su stanovnici Tinjana stoljećima obrađivali zemlju od koje su i živjeli. Također, Dragom je nekad tekla rječica koja je donosila život¹⁰ iako su poplave i izlivanje iz korita bile učestale. Danas više nema rječice, ali je ostao trag njezinoga toka u obliku vegetacije i niskog raslinja. Također, duž obronaka Drage nalazi se najpoznatije lokalno vrelo pitke vode Pišćet, a osim njega, na Rajkovom vrhu kod Muntrilja nalazi se još jedan izvor pitke vode.¹¹

5) Povijesni pregled

a) Prapovijesno razdoblje

Na užem prostoru Tinjana najstariji nalazi datiraju u metalna razdoblja prapovijesti. Jedan od najupečatljivijih ostataka toga razdoblja istarske prapovijesti svakako su gradinska nalazišta. Gradine su zapravo utvrđena naselja podizana od prapovijesti pa sve do srednjeg vijeka „na prirodno zaštićenim položajima, najčešće uzvisinama, ali i u močvarama i ravnicama. Utvrde su tvorili rovovi, zemljani i kameni nasipi, drvene palisade, kameni bedemi. Služile su kao utvrđena naselja, pribežišta (*refugiji*) ili pak kao posmatračnice.“ Na prostoru Like i Istre (gdje se nazivaju *kasteljerima*), Hrvatskog primorja i Dalmacije, najbrojnije su gradine iz brončanog i željeznog doba, iz vremena kada su ta područja naseljavala razna ilirska plemena.¹² Prema Robertu

⁸ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ, Najstarija prošlost Tinjana i okolice, u: *Tinjanski zbornik*, (ur.) Josip Šiklič, Tinjan, 2005., 9

⁹ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 9

¹⁰ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8) 9-10

¹¹ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 10

¹² *Gradina*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22971>. (10.8.2020.)

Matijašiću, gradine su osnovni oblik naseljavanja Istre željeznog doba, a na cijelom ih istarskom poluotoku ima više od 400.¹³

Gotovo se u svim srednjovjekovnim anglomeracijama koje su se razvile na „slikovitim vrhovima istarskog krajolika“ kao i onima duž jadranske obale otkrivaju tragovi predrimskih gradina i gradinskih naselja. Postavljaju se pitanja je li određeni kontinuitet (i ako je, kakav) povezivao sva ta srednjovjekovna naselja sa slojevima koji su im prethodili.¹⁴

Na mjestu današnjeg Tinjana, na uzvisini duž Drage, nastalo je hipotetično prapovijesno naselje. Međutim, tragovi života iz tog su razdoblja gotovo pa nestali te se danas prapovijesni ostaci mogu samo naslutiti kao i tragovi i pravci starih zidova prapovijesnog Tinjana unutar pojasa srednjovjekovnih zidina. Iako danas bez vidljivih materijalnih dokaza o postojanju prapovijesnog sloja, Tinjan se smatra gradinom,¹⁵ o čemu svjedoči i njegova urbana struktura.¹⁶

Na prostoru ispred Tinjana, s njegove zapadne strane, nalazi se uzvisina Tijola gdje se prema mjesnoj tradiciji nalazio stari Tinjan (*Antignana*). Danas je uzvisina okružena suhozidima, dok se na samom terenu prapovijesni tragovi teško raspoznaju. Njezin sjeverozapadni dio devastiran je rovovima i nekadašnjim vojnim instalacijama, a između stabala hrastove šume ističu se ostaci četvrtastog objekta. S južne se strane nalazi prostrana vala, a u smjeru sjever-jug proteže se suhozid širine oko 2 metra, visine također oko 2 metra napravljen od sitno lomljenog kamena vapnenca. Paralelno s njim, udaljen oko 20 metara, nalazi se bedem visine oko 3 metra koji je uzvisinu štitio s istočne strane. Na Tijoli je najvjerojatnije živjela manja prapovijesna zajednica, čiji tumuli svjedoče o naseljavanju tog mjesta u brončano doba,¹⁷ koja je nakon 2. st. pr. Kr. ustupila mjesto antičkom naselju.¹⁸

Osim uzvisine Tijola, u okolici Tinjana poznato je još nekoliko mjesta koja su po tradiciji prapovijesnog porijekla. Jedno od takvih mjesta naziva se Glavica, istočno od ceste Tinjan-Muntrilj. Samo mjesto smješteno je na brežuljku „koji poput bastiona čuva Tinjan sa

¹³ ROBERT MATIJAŠIĆ, *Gospodarstvo antičke Istre*, (ur.) Aldo Kliman, Pula, 1998., 28

¹⁴ BRUNO MILIĆ, Rani i visoki srednji vijek, u: *Razvoj grada kroz stoljeća II., Srednji vijek*, (ur.) Želimir Čolić, Zagreb, 1995., 40

¹⁵ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 10-11

¹⁶ KATARINA HORVAT-LEVAJ, Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas, u: *Tinjanski zbornik*, (ur.) Josip Šiklič, Tinjan, 2005., 260

¹⁷ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR (bilj. 7), 15

¹⁸ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 11-12

sjeverozapadne strane, ne pokazuje nikakve gradinske karakteristike. Ispresijecan je suhozidima, a teren bez visoke vegetacije većim se dijelom obrađuje“.¹⁹

Osim Glavice, zabilježeno je sedamdesetak uzvisina na kojima su zabilježeni prapovijesni ostaci ili su pak samo hipotetična nalazišta, a koji su dobili ime po određenom svecu. Tako se sjeveroistočno od sela Brečeviči nalazi uzvisina Sv. Martina na kojoj se do Drugog svjetskog rata nalazila crkvice posvećena Sv. Martinu. Međutim sama uzvisina ne pokazuje nikakve prapovijesne i gradinske karakteristike kakve su joj pripisivane.²⁰

Drugo veće središte Tinjanske Općine je Kringa koja je bez sumnje nastala u prapovijesno doba. Poput Tinjana, i Kringa je gradinsko naselje smješteno na važnom strateškom položaju. Prapovijesni karakter naselja potvrđuju nalazi pokretne materijalne baštine.²¹

Treće veće središte Općine Tinjan je Muntrilj uz kojeg je poznato nekoliko prapovijesnih nalazišta. Početkom 20. stoljeća Carlo Marchesetti bilježio je tri gradine: Glaviza, Bercich i M. Glogovaz.²² Također, još jedno nalazište gdje se lijepo može vidjeti prapovijesna tradicija je Gradina ili Rajkov vrh istočno od sela Brčići s djelomično vidljivim trima koncentričnim bedemima.²³

„Osim mjesta s ostacima prapovijesnih naselja Općina Tinjan ne obiluje mjestima gdje su se stanovnici pokapali. Osim nalazišta Tijola koju izvori smatraju položajem gdje su se nalazile brončanodobne gromače – tumuli, drugih podataka o prapovijesnom pokapanju nema.“²⁴

b) Antičko razdoblje

Nakon rimskog osvajanja Istre u 2. st. pr. Kr. na zapadnoj obali Istre osnovana su dva važna grada i središta sa statusom kolonije – *Pola* na samom jugu Istre, na mjestu današnje Pule i *Parentium* na mjestu današnjeg grada Poreča koja se u ono vrijeme nazivala *colonia Iulia Parentium*.²⁵

Prema E. Depieri i H. Defaru, područje Tinjana je pod vlašću Rimljana bilo od 177. g. pr. Kr. (od poraza Histra) pa sve do pada Zapadnoga Rimskog Carstva 476. godine: to je područje teritorijalno

¹⁹ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 12

²⁰ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 12

²¹ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 13

²² KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 13

²³ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 13

²⁴ KLARA BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ (bilj. 8), 14

²⁵ ROBERT MATIJAŠIĆ, (bilj. 3), 17

pripadalo sastavu porečkog agera, tzv. *ager coloniae*.²⁶ Područje porečkog ili parentinskog agera „pokriva područje današnje Općine Poreč i zapadni dio Općine Pazin“ čiji se lokaliteti nabrajaju „od juga prema sjeveru (Vrsar, Poreč, Červar i Tar, te nalazišta u unutrašnjosti). Posljednja skupina lokaliteta grupirana je oko Kringe i Motovuna u Općini Pazin“.²⁷

Iako je u to vrijeme, razdoblje između 1. i 3. st., prostor današnjega mjesta Tinjan bio naseljen, ostaci su ljudske nazočnosti zapravo vrlo skromni. Ono što se zna je da u to vrijeme na tom prostoru nije bilo prakse građenja luksuznih ladanjskih vila, središta velikih imanja, veleposjeda s mnogo stanovnika pa tako ni radnika ni robova kao što je to bilo uobičajeno za obalne rimske vile.²⁸

Suprotno tome, Tinjanština je bila obilježena manjim naseljima „seoskog karaktera, u kojima su možda živjeli i potomci Histra koji su već bili na putu romanizacije, prijelaza na rimski način života“. Romanizacija je često bila shvaćena u negativnom smislu, međutim, pojam romanizacije, prema današnjem mišljenju, se „mora poistovjetiti s akulturacijom pri čemu jedna kultura ne zatire u potpunosti tekovine prethodne, već ih preinačuje i prihvaća, čime se stvaraju novi oblici suživota“.²⁹ Seoska kultura često ne ostavlja vidljive i trajne tragove u arheologiji jer se služi organskim materijalima u gradnji, a i zidovi su mogli biti građeni bez žbuke na tradicionalni način starih Histra.³⁰ Međutim, dio stanovništva je zasigurno bio rimskog porijekla, odnosno radilo se o rimskim doseljenicima jer su na području Kringe i bliže okolice Drage pronađeni natpisi s brojnim tipičnim rimskim, latinskim imenima poput *Fabiusa*, *Hostiliusa*, *Veturiusa* i dr.³¹

Za pretpostaviti je da je naselje na mjestu današnjeg Tinjana u rimsko doba bilo ruralnog karaktera. Prema Robertu Matijašiću, „za izvangradske se građevine često koristi pojam *villa rustica*, odnosno rustička vila“ koju on ovako definira: „to je zgrada ili skup zgrada s okolnim zemljištem, koje, smještene izvan i podalje od grada, zadovoljavaju osobne potrebe korisnika, obuhvaćajući prostore za stanovanje i za proizvodnju određenih dobara za vlastite potrebe i za tržište“.³² U

²⁶ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR (bilj. 6), 16

²⁷ ROBERT MATIJAŠIĆ, Ruralni lokaliteti – inventar nalaza, u: *Ageri antičkih kolonija Pola i Parentium i njihova naseljenost od I. do III. stoljeća*, (ur.) Darko Novaković, Damir Salopek, Zlatko Šešelj, Dubravko Škiljan, Zagreb, 1988., 27

²⁸ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 27), 17-18

²⁹ ROBERT MATIJAŠIĆ, (bilj. 13), 48

³⁰ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 27), 18

³¹ MATIJAŠIĆ ROBERT, (bilj. 13), 95

³² ROBERT MATIJAŠIĆ, (bilj. 13), 99

antičkim pisanim izvorima pojam *villa* označava kompleks za stanovanje izvan gradskih zidina obuhvaćajući zemljište i zgradu gospodarskog odnosno stambenog karaktera. Tako se može zaključiti kako antički pisci pojam *villa* koriste za „ono što bismo suvremenim rječnikom mogli nazvati farmom“.³³

Na izmaku antike, otvorena seoska naselja su postupno napuštena, a stanovnici su se počeli naseljavati na sigurnijim mjestima kao što su brežuljci upravo zbog svoje terenske konfiguracije pa su na taj način vjerojatno i nastala brojna naselja diljem Istre među kojima je i Tinjan, odnosno ruralno je naselje na njegovom mjestu zbog topografski povoljne pozicije za fortificiranje tada dodatno dobilo na važnosti. Što se tiče konkretnih arheoloških ostataka koji bi upućivali na naseljenost današnjeg Tinjana u vrijeme rimske antike, oni svakako u velikoj mjeri izostaju, ali ne može se izostaviti mogućnost da je cijelo to područje zasigurno bilo naseljeno. Dok je Draga u prapovijesno vrijeme ali i kasnije u srednjem vijeku bila prometni put od mora prema srednjoj Istri, u antici je ona bila „prepreka, granica, kraj rimskog kolonijalnog agera, i zato je cijelo područje uz nju u antici marginalno“. Zbog toga se na području Tinjana ne može očekivati antička naselja, a za ranije spomenutu Tijolu i Sv. Martina kod sela Brečevići, koji su pretpostavljena antička naselja, nisu provedena istraživanja.³⁴

c) Srednji vijek i rani novi vijek

Nakon pada Zapadnog Rimskog carstva, Istra dolazi „pod vlast germanskog vojskovođe Odoakra“. Godine 489. osvaja ju ostrogotski kralj Teodorik kada ona postaje dio Istočnogotske države sa sjedištem u Ravenni. Nakon pada Istočnogotske države pod bizantsku vlast, Bizant preuzima vlast nad Istrom 538. godine kada ona postaje dijelom Ravenskog egzarhata. Sredinom 8. stoljeća Istra pada pod vlast Langobarda, zatim pod vlast Franaka pod čiju je upravu u potpunosti došla Aachenskim mirom 812. godine. Sredinom 9. stoljeća, dio je Istre bio i u sastavu Svetoga Rimskog Carstva.³⁵

Mletačka Republika je bila sljedeća velesila koja je svoj utjecaj postupno širila na Istru. Prije svega, Venecija je svoju dominaciju uspostavila nad sjeverozapadnim dijelom Istre gdje su u njezin sastav ušli Poreč, Umag, Novigrad, Sutlovreč, Motovun, Kopar, Izola i Piran, godine 1331.-

³³ ROBERT MATIJAŠIĆ, (bilj. 13), 100

³⁴ ROBERT MATIJAŠIĆ (bilj. 27), 18

³⁵ Istra, URL: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28002>. (19.11.2020.)

1332. dobila je jugozapadni dio s Pulom, Rovinjem i Balama, dok je u desetljeću 1411.-1420. dobila još i Milje te preostali dio unutrašnje Istre (Buje, Oprtalj, Labin, Plomin, Roč i dr.) koji nije ušao u sastav Pazinske knežije, odnosno dio koji je od 1374. godine bio u sastavu Habsburške Monarhije.³⁶

Za razliku od Pazinske knežije, o kojoj će više riječi biti u sljedećem poglavlju, koja je „bila sastavljena od niza gospoštija, feudalnih i crkvenih dobara“ i koja je obuhvaćala središnji dio Istre, mletački je dio Istre obuhvaćao veći prostor u koji je ulazio ne samo obalni dio sa zaleđem nego i područje „duboko u unutrašnjosti sjevernog dijela poluotoka, te čitav njegov južni dio, sve do uvale Stupovac podno sela Zagorja na istočnoj obali.“ Drugim riječima, pod vlašću Venecije našlo se tri četvrtine istarskoga teritorija. Takva, politička karta Istre zadržati će se sve do mira u Campoformiju 1797. godine.³⁷

Istra je u 16. i 17. stoljeću doživjela nekoliko kriza. Miroslav Bertoša navodi neke od njihovih činitelja. Prvoga kojeg ističe uzrokovan je *prodorima turskih akindžija u sjeverne dijelove poluotoka* (1470., 1482., 1499., 1051. i 1511.). Zatim slijedi *Rat između Venecije i Austrije* 1508.-1523. godine koji je u Istri praćen razaranjima, uništavanjem ljetine kao i zatiranjem stoke. Posljedice rata bile su teške i dugotrajne, a odražavale su se ne samo u političkoj i ekonomskoj sferi nego i u stalnoj populacijskoj krizi.³⁸

Upravo zbog doticanja Mletačke Republike i Habsburške Monarhije, istarska je granica za Mletačku Republiku bila od velike važnosti. Upravo su te granice bile nesigurne i pravno loše definirane, a branili su ih uglavnom seljaci „koji su služili u vojnim postrojbama ili se spontano okupljali u poluprivatne pljačkaške skupine“. Podanici austrijskog nadvojvode, nazvani Kraljevci i podanici Države Sv. Marka, nazvani Markolini ili Benečani, „jedni su drugima uzurpirali zemljišta, uništavali ljetinu, otimali stoku i palili stočarske stanove“. Upravo su ti „jurišni prodori“ i jedna od karakteristika kako Uskočkog rata (1615.-1618.) tako i rata Cambraiske Lige (1508.-1523.),³⁹ odnosno prethodno spomenutog rata između Venecije i Austrije.

³⁶ MIROSLAV BERTOŠA, U susret apokalipsi, u: *Mletačka Istra u XVI. I XVII. stoljeću I*, (ur.) Aldo Kliman, Pula, 1986., 45

³⁷ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 45-46

³⁸ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 46

³⁹ SLAVEN BERTOŠA, TATJANA BRADARA, NENAD KUZMANOVIĆ, *Kunfini i znamenja – oznake granica i međa u Istri od srednjeg vijeka do našega doba*, 2010., 118

Kada govorimo o službenim nazivima država, mletački se posjed u Istri nazivao „La Provincia dell’Istria“ (Pokrajina Istra). S druge strane granice, područje pod vlašću pazinskog kapetana nazivalo se „Contea di Pisino“, odnosno hrv. Pazinska knežija. Ta problematika graničnog pitanja u Istri može se detaljnije pratiti od 16. st. kada su „Wormski kapituli iz 1521. i Tridentska sentencija iz 1535. godine“ ostavili mnoge nedefinirane granične prostore. Te su se nepodijeljene parcele, nazvane „diferencije“ prema tal. *differenze* ubrzo pretvorile u sporna mjesta tj. u poprišta stalnih sukoba. Tako se vezano za Tinjan spominju napadi Tinjanskih seljaka na prostor Finide u vlasništvu Baderne i prodiranje na tuđi teren.⁴⁰

Sljedeća je kriza bila posljedica epidemije kuge koja je u Istri zabilježena još u rimsko doba ali je ipak najteže posljedice kuga izazvala u 16. i početkom 17. stoljeća. Godine 1527. kuga zahvaća „obalno područje od Pule do Kopra i izaziva prekid trgovačkih i gospodarskih veza s Trstom“. Također, godine 1553. kuga izbija i u Pazinskoj knežiji, prelazi u mletački dio Istre pa se samim time širi po cijelom istarskom poluotoku ali ipak najteže pogađa Milje i Kopar. Nakon kraće stanke, kuga ponovno zahvaća Kopar godine 1573., a četiri godine kasnije javlja se u Izoli i Pazinskoj knežiji. U razdoblju od 1631. do 1632. Istru je pogodila posljednja, ali ujedno i najteža epidemija kuge.⁴¹ Ono što ovdje treba naglasiti je da se u tekstu Miroslava Bertosa ne spominje Tinjan, ali s obzirom da se spominje kako je kuga pogodila i Pazinsku knežiju, sa sigurnošću se može zaključiti da Tinjan nije bio pošteđen bolesti ali i velikih gubitaka pa i stagnacije na mnogim poljima.

Osim kuge, Istru je u tom periodu pogodila i malarija koja se više odrazila na obalni dio ali i tzv. Uskočki rat koji se u Istri vodio od studenog 1615. pa sve do srpnja 1618. godine. Radilo se zapravo o pljačkaškom pohodu s otimačkim i rušilačkim prepadima s obje strane granice. Posljedice su se ponovno odrazile na istarsko gospodarstvo kao i na prekid procesa kolonizacije Istre. Također, rat je doveo do „raseljavanja žiteljstva i depopulacije najugroženijih dijelova poluotoka“.⁴²

Ono što treba naglasiti je da je Uskočki rat trajao punih osam mjeseci nakon mira u Madridu u rujnu 1617. godine kojim se ovaj rat okončao u drugim mjestima, pa je tako rat u Istri trajao sve

⁴⁰ SLAVEN BERTOŠA, TATJANA BRADARA, NENAD KUZMANOVIĆ (bilj. 39), 118-123

⁴¹ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 46-47

⁴² MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 50-51

do srpnja 1618. godine kada su „diplomatski predstavnici Venecije, Graza i Beča“ postigli formalni sporazum.⁴³

Uskočki je rat u Istri ostavio velike i jako teške posljedice gdje je ubijen veliki broj ljudi, oteto puno stoke i hrane, a osim toga visoki je postotak spaljenih kuća i uništenih posjeda. Iako je Uskočki rat vrlo kompleksna i opširna tema, za potrebe ovoga rada osvrnuti ću se na ulogu, odnosno stanje i položaj Tinjana za vrijeme njegova odvijanja. Naime, uskoci su 1616. godine zauzeli kaštel Tinjan, kojega spominje i Miroslav Bertosa ističući da su uskoci zauzeli Tinjan 9. ožujka 1616. godine⁴⁴, koji je bio važna „odskočna daska za zauzimanje Žminja“.⁴⁵

„Prvi pokušaj osvajanja Tinjana poduzeli su vojni zapovjednik Paulo Emilio Martinengo i podestat Sutlovreča početkom ožujka 1616., kada su se neke noći s vojnicima prišuljali pod njegove zidine s „mortalitetom“ (spravom za paljenje petarda pomoću baruta).“ Međutim, tinjanske kamene zidine uspjele su „spriječiti“ ovaj napad pa se „sutlovrečki podestat obratio za pomoć generalnome providuru Marcu Loredanu“. Loredan je osobno u Sutlovreč doveo svoju soldatesku i dva velika topa. Kako stoji u dokumentu, tada je usred bijela dana „mletačko konjaništvo i pješništvo izvršilo juriš na Tinjan i okolne brežuljke...“. Konjaništvo je tako uspjele natjerati u bijeg „branitelje Tinjana i nastavilo ih goniti sve do Pazina“. U tom je pohodu mletački zarobljenik postao i sin tinjanskoga suca što je ubrzalo i predaju kaštela. Tinjan će tako u rukama Venecije ostati do kraja rata, odnosno do 1618. godine.⁴⁶

Također, o važnosti Tinjana za vrijeme Uskočkog rata govori i činjenica da je Marco Loredan, generalni providur Pokrajine Istre, polovicom 1616. godine smjestio pridošlu plaćeničku posadu između ostalih mjesta i u Tinjan kako bi barem prividno vratio staru granicu.⁴⁷

Međutim, zbog nedostatka opsežnijih arheoloških istraživanja nemamo preciznijih podataka o prostoru tinjanštine u kasnoj antici i kasnom srednjem vijeku.

⁴³ MIROSLAV BERTOŠA, Uskočki rat kao dio socijalne povijesti Istre, u: *Mletačka Istra u XVI. I XVII. stoljeću II*, (ur.) Aldo Kliman, Pula, 1986., 10

⁴⁴ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 43), 36

⁴⁵ SLAVEN BERTOŠA, *Uskočki rat*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2864>. (23.09.2020.)

⁴⁶ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 60-61

⁴⁷ MIROSLAV BERTOŠA (bilj. 36), 29-33

d) Pazinska knežija i mletačko-habsburška podjela Istre

Pazinska Grofovija ili Knežija, talijanskog naziva *Contea di Pisino*, „povijesni je naziv za austrijski dio Istre u srednjem i novom vijeku.“ Spominje se već u *Istarskom razvodu*, a u širem se smislu pod tim nazivom „podrazumijeva sav istarski dominij pod habsburškom vlašću kao državnopravna cjelina nasuprot Mletačkoj Istri (*La Provincia dell'Istria*) i austrijskim stečevinama u današnjim slovenskim zemljama, a u užem smislu pazinsko vlastelinstvo kao privatni posjed kuće Habsburg“.⁴⁸

Godine 1208. Akvilejski patrijarh postaje istarski markgrof čiju je vlast s jedne strane ometala Venecija koja je u obalnim gradovima započela svoju gospodarsku penetraciju pretvarati u političku moć, dok je u srednjem dijelu Istre započeto osamostaljivanje pazinske knežije.

Godine 1102. Ulrich II Weimarski je Adalbertu darovao dva kaštela – Crni i Beli grad. U ispravama iz Ogleja (Akvileje) se kao svjedok spominje Meinard, moguće da se radilo o Adalbertovom rođaku, koji je, kao vjerni patrijarhov službenik nagrađen posjedima u Istri. Uskoro stječe posjede Tinjan, Trviž i Kašćergu kojima ga daruje porečki biskup. Nakon njegove smrti 1185. godine, njegove posjede čuvala je njegova kćerka Matilda, kasnije nazvana pazinskom groficom. Međutim, njezinom udajom za Engelberta III Goričkog, posjedi koje je Meinard imao počeli su izmicati Ogleju (Akvileji) i Poreču.⁴⁹

Gorički grofovi počinju s ekspanzijom svojih posjeda u Istri, a sve veći utjecaj susjedne Venecije rezultira time da im je godine 1292. porečki biskup dodijelio sve feude koji su bili porečki. Tako ojačani kreću u ekspanziju na štetu patrijarha, pa početkom 14. st. stječu Lupoglav, uskoro i Kršan, Kožljak i Paz. Također ratuju s moćnim pulskim Castropolama zbog Barbana i Raklja, a s Venecijom su u ratu zbog posjeda prema Motovunu.⁵⁰

Prema E. Depieri i H. Defaru, bez navođenja izvora za taj podatak, Tinjan je opasan zidinama i kulama s dolaskom Alberta IV Goričkog na vlast. On se kao istarski grof počinje predstavljati

⁴⁸ *Pazinska knežija*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47197>. (23.08.2020.)

⁴⁹ PETAR STRČIĆ, *Pazin*, Tipografija Umag, 1982., 40/41

⁵⁰ PETAR STRČIĆ, (bilj. 49), 42/43

godine 1365., a kao pazinski grof 1366. godine.⁵¹ Prema spomenutim autorima, Tinjan je opasan čvrstim zidinama i kulama, koje je dao izgraditi sam Albert, s ciljem zaštite naselja.⁵²

E. Depiera i H. Defar donose i jednu zgodu iz tog vremena, za koju se također ne zna odakle su je preuzeli, o jednom kaznenom pohodu i pljački u mletačkom pograničnom području koju su 1341. godine izveli izabrani ratnici, na čelu s nekim Bertoldom iz Tinjana. Albert se tada ogлуšio na mletačke zahtjeve koji su tražili odštetu i strogu kaznu za počinitelje. Stoga Mlečani napadaju Tinjanski kaštel 1344. godine uslijed čega ruše sve zidine i utvrde Tinjana. Bez obzira na to, pljačke su se nastavile pa se knez 1365. godine odlučuje da ponovno Tinjan ogradi i utvrdi novim i jačim bedemima i utverdama. Od tada, Tinjan, uz jako Gračišće, postaje „najutvrđenije mjesto u Grofoviji“. Iz tog se vremena spominje i prvi tinjanski pečat s ugraviranim simbolom kule i gradskim zidinama.⁵³ Nakon smrti Alberta IV Goričkog 1374. godine, feudalna gospoštija pripala je Habsburgovcima, koji postupno jačaju i šire svoju vlast. Od tada pa sve do 1918. ovaj je kraj, bio u sastavu Habsburške Monarhije.⁵⁴

Habsburškim preuzimanjem vlasti u Pazinskoj knežiji, između ostaloga se započelo sa stvaranjem urbara. Naime, nakon brojnih pobuna pazinskih seljaka, carski savjetnici obilaze sela i bilježe sva davanja. Tako je nastao urbar koji pokazuje da je npr. Zarečje imalo 24 domaćinstva, a tada – niti jedno. Knežija je ostala na 33 naselja, a samo Pazin i Lovran dobili su naziv grad, dok su Gračišće, Tinjan i Brseč kašteli⁵⁵, što potvrđuje i tekst iz samog urbara, kojega donosi Danilo Klen: „U Urbaru prilikom spominjanja mjesta Barban, Cerovlje i Zarečje dobila su naziv „dorff“, tj. selo. Naziv „Stat“ (ili „Staat“) tj. grad dobili su samo Pazin i Lovran. Postojanje kaštela („Kastell“) spominje se u Brseču, Gračišću i Tinjanu, a postojanje tvrđave („Gesloss“) u Pazinu, Raklju i Brseču.“⁵⁶

⁵¹ SLAVEN BERTOŠA, *Pazinska knežija*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2040>. (23.09.2020.)

⁵² ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR (bilj. 7), 18

⁵³ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR (bilj. 7), 18

⁵⁴ PETAR STRČIĆ, (bilj. 49), 44/45

⁵⁵ PETAR STRČIĆ, (bilj. 49), 44/45 – 48/49

⁵⁶ DANILO KLEN, *Urbar Pazinske grofovije (1498.)*, u: *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, Vol. 14., 1970., 58

Iz Urbara saznajemo i da je Tinjan imao župana i podžupana: „Župan („Supp“ ili „Suppan“) i podžupan („podtsup“, „Bodtsuppan“ i sl.) spominju se u Barbanu, Lindaru, Vermu, Kringi, Starom Pazinu, Žminju, Brseču, Brestu, Vranji, Sovinjaku, Draguču, Gračišću i Tinjanu.“⁵⁷

Godine 1578. spominju se četiri kategorije naseljenih mjesta: gradovi (*Staat*) – Pićan, Gračišće i Tinjan; gradići (*Stadt*) - Pazin, Beram, Lovran; zajednice (*Comaun*) - Žminj, Stari Pazin, Lindar i Boljun te seoca (*Flekhen*) - Kašćerga, Trviž, Kringa, Novaki, Borut i Brseč.⁵⁸ Dakle Tinjan je u 16. stoljeću imao status grada, dok je Pazin, kao središte grofovije imao status gradića. Situacija se opet mijenja u 17. stoljeću kada se Pazin širi i ulazi u kategoriju gradova. Ono što je također bitno za naglasiti je i to da su sva ta mjesta u stvarnosti bili kašteli smješteni na važnim mjestima Pazinske grofovije.⁵⁹

Trzavice između Venecije i Habsburškog carstva bile su stalna pojava koja se nastavila i tijekom 16. stoljeća. Stalni sukobi i napadi kulminirali su Uskočkim ratom. Podbadanja i uznemiravanje uskoka koji su u biti bili izbjeglice s područja pod Osmanlijama, a koji su se u izbjeglištvu nastanili u Senju, započeli su osamdesetih godina 16. stoljeća i nastavili se sve do prvog desetljeća 17. stoljeća. U to su vrijeme napadnuti Rovinj, Pula, Labin, Plomin i brojna druga važna istarska mjesta, a pošteđena nije bila ni Pazinska knežija. Stalni napadi rezultirali su već spomenutim Uskočkim ratom koji je trajao dvije godine, 1615. – 1617., kada je najteže posljedice pretrpjela istarska unutrašnjost (Pazinska knežija sa svojom okolicom) te istočna Furlanija.⁶⁰

Tinjan u sastavu Pazinske Knežije spominje i Camilo de Franceschi, povjesničar s podrijetlom iz talijanske obitelji koja se u 17. stoljeću iz Karnije doselila u Gologoricu, u Pazinskoj Knežiji.⁶¹

De Franceschi takou svojoj knjizi spominje Tinjan kao jedno od naselja koje i graniči s Pazinskom Knežijom ali koje je istovremeno u njezinom sastavu: „...quella in favore della Chiesa parentina era limitata al solo *castrum* inferiore con le sue brevi dipendenze circostanti, l'altra invece assegnata alla Chiesa aquileiense comprendeva il paesello superiore, l'odierno Pisinivecchio, dall'ampio territorio confinante con Vermo, Castelverde, Sarezso, Lindaro, Gimino, San Pietro in

⁵⁷ DANILO KLEN (bilj. 56), 58

⁵⁸ EGIDIO IVETIC (ur.), Istra kroz vrijeme, Pregled povijesti Istre s osvrtom na grad Rijeku, u: *Između Republike i Carstva (1420. – 1797.)*, Rovinj, 2009., 365

⁵⁹ EGIDIO IVETIC, (bilj. 58), 365

⁶⁰ EGIDIO IVETIC, (bilj. 58), 311-312

⁶¹ *De Franceschi Camillo*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=672>. (6.10.2020.)

Selve, Antignana, borghi e villagi che vennero a far parte tutti della Contea, nel cui mezzo si rimpiazzava la ròcca di Pisino nuovo, battezzata perciò tedescamente Mitterburg“.⁶²

6) Urbanističko-arhitektonski razvoj naselja

Po svom urbanističkom karakteru, Tinjan pripada grupaciji srednjovjekovnih utvrđenih istarskih naselja, utemeljenih na ostacima ilirskih gradina. Prema organizaciji naselja, mjesto pripada radijalno-koncentričnom sustavu izgradnje i komunikacija, a njegova se osobitost sastoji u unutrašnjoj kružnoj jezgri s prvotnim fortifikacijskim značenjem.⁶³

Tinjansku stambenu arhitekturu čine građevine renesansnih, baroknih i klasicističkih obilježja, a od sakralnih se građevina posebno ističe velika kasnobarokna župna crkva, podignuta u drugoj polovici 18. stoljeća na središnjem platou naselja, a na mjestu gdje su se prvotno nalazile dvije starije crkve.⁶⁴

Samo naselje možemo podijeliti na tri prostorne cjeline: kaštel tj. prostor na kojem se on vjerojatno prostirao, utvrđeno podgrađe i predgrađe. Glavni ulaz u naselje nalazio se (i još uvijek se nalazi) s južne strane odakle se pruža ulica koja vodi do najviše točke naselja, do današnje župne crkve, odnosno do mjesta na kojem se nalazila prvotna utvrđena jezgra. Glavnu ulicu presjeca nekoliko poprečnih ulica koje prate kružnu konfiguraciju terena i sam potez zidina. Sama gradnja je tipično istarska – kamena. Današnje stambene kuće pretežno su dvokatnice s *baladurima* tj. kamenim vanjskim stubištima i terasama. U njihovim prizemljima izvorno su se nalazile gospodarske prostorije, štale i konobe. Danas gradskih zidina, slobodnih od naknadne izgradnje, gotovo da i nema, osim malog dijela koji je očuvan i ukomponiran u današnju stambenu izgradnju koja se razvila na nekadašnjem obodu utvrđenog naselja. Naselje je zadržalo prvotni oblik i na terenu se lako prate prvotne konture gradskih zidina.

Tinjan je samo jedan od brojnih istarskih mjesta i gradova koje je određeno tipičnim srednjovjekovnim formacijama – tip s kaštelom i podgrađem. Usprkos sličnosti ne može se uspoređivati s Pulom, Porečom i Trstom (tj. nekadašnjim antičkim gradovima u statusu kolonija). No može se uspoređivati s nizom manjih istarskih gradova koji podrijetlo vuku iz antike pa i prapovijesti. Osim Tinjana, radijalno-koncentrični sustav izgradnje i komunikacija nalazimo i u

⁶² CAMILLO DE FRANCESCHI, *Storia documentata della Contea di Pisino*, Venecija, 1964., 12

⁶³ KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 16), 261

⁶⁴ KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 16), 261

drugim istarskim gradovima poput Labina, Bala, Sv. Lovreča Pazenatičkoga, Oprtlja i Berma. Međutim, Tinjan je rijedak primjer očuvanja navedene prostorne strukture u ovako jasnom i prepoznatljivim obliku sve do danas.⁶⁵

Sam smještaj Tinjana na uzvisini iznad Drage svjedoči o praksi građenja naselja na uzvisinama prije svega iz obrambenih razloga. Ista se praksa može uočiti na primjeru istarskih naselja sličnog postanka poput Labina, Sv. Lovreča Pazenatičkog, Oprtlja, Berma pa i Buzeta. Iako kod Buzeta nešto manje, kod ostalih se mjesta svakako mogu povući paralele s Tinjanom po pitanju urbanističke osnove radijalno-koncentričnog sustava komunikacije. Sva navedena naselja pripadaju grupaciji srednjovjekovnih utvrđenih naselja koja su nastala na temeljima ilirskih gradina.

Važnost položaja na staroj rimskoj prometnici bila je naglašena u srednjem i ranom novom vijeku pridonijevši njegovom razvoju u pogranični kaštel Habsburške Istre.

B. Milić naglašava da srednjovjekovni urbanizam ima karakteristike „zbijenosti, nepravilan je i gust, no najčešće slijedi trase zatečenih prometnica.“⁶⁶ Što se tiče same organizacije Tinjana, već je istaknuto da se radi o naselju ovalnog perimetra s radijalno-koncentričnim sustavom komunikacije.

Na primjeru Tinjana svakako se može uočiti procese *zgušnjavanja* i grupiranja urbanističkih struktura. Pristuna je također i *nukleacija*, prije svega u povezivanju gradskih blokova ulicama, u povezivanju raznih kuća u jedan gradski blok, ali i u stvaranju jezgre na prostoru uokolo crkve koja se jasno može vidjeti i na planu Tinjana, ali i u prostoru. Upravo iz te jezgre, odnosno iz trga ispred crkve se ulice i kućni nizovi protežu u ostale dijelove naselja.⁶⁷

Što se tiče samog ovalnog oblika naselja, odnosno njegove stare jezgre, sličnosti nalazimo i u Balama u središnjoj Istri (Sl. 2.). Iako se u tekstu Brune Milića u ovom kontekstu Tinjan izričito ne spominje, samo navođenje Sv. Lovreča, Višnjana, Grožnjana i Labina kao primjera naselja koncentričnog kružnog rasta, navodi nas da tom nizu pridružimo i Tinjan (Sl. 3.). Bruno Milić ističe da je svakako „kupolasta konfiguracija terena uvjetovala kružni tok izgradnje ulica i zidina po linijama slojnica“.⁶⁸ Navedenu kupolastu konfiguraciju terena dobro se može uočiti i na

⁶⁵ KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 16), 261-262

⁶⁶ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 38

⁶⁷ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 78

⁶⁸ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 86

primjeru Tinjana čija je unutrašnjost određena upravo kružnim ulicama prateći obod nekadašnjih zidina.

U Milićevoj knjizi se Beram navodi i kao primjer naselja radijalnog plana. Ponovno se Tinjan izričito ne spominje, ali usporedbom Berma (Sl. 4.) i Tinjana, sasvim se lako uočavaju poveznice. Beram je, kao i Tinjan, u srednjem vijeku bio opasan zidom i „branjen snažnom kulom“. Danas zidova i kule više nema, ali se na terenu „jasno očitava njegova koncentričnost s nizovima kuća koje su radijalno orijentirane prema središnjem trgu i župnoj crkvi kao dominantni.“⁶⁹

Tinjan je također, manjim dijelom očuvanih zidina za razliku od Berma, primjer naselja radijalnog plana. Unutar njega se od župne crkve, kao najmonumentalnije građevine u staroj jezgri, radijalno šire ulice i gradski blokovi kuća prema rubovima naselja, odnosno prema nekadašnjem obodu gradskih zidina.

Također, još jedna karakteristika Tinjana, ali i ostalih istarskih mjesta poput prethodno navedenog Berma, je njegov trg koji je središte svakog srednjovjekovnog grada u kojem su koncentrirane njegove centralne funkcije i koje je obilježeno javnim sadržajima i objektima. Na primjeru Tinjana situacija je ipak nešto drugačija budući da je trg određen jedino župnom crkvom i *Casamarom*, dok je vjerojatno zgrada lože bila smještena uz sama gradska vrata (sa zapadne strane) gdje se i danas nalazi sa zagrađenim polukružnim lukovima (Sl. 5. – 6.) u privatnom vlasništvu. Međutim, ono što svakako stoji je da je Tinjan naselje s monocentričnom genezom i da je trg dominantan središnji prostor na kojega se „slijeva splet radijalnih ulica i prema kome kao srcu pulsira svakodnevni život...“⁷⁰

Ono što treba naglasiti je da se veličina srednjovjekovnih trgova može promatrati u kontekstu veličine i prostornih odnosa grada kao cjeline. Samim time, sasvim je razumljivo da se oni ne mogu mjeriti s „raskošnim agorama i forumima antike“ kao ni s renesansnim i baroknim monumentalnim trgovima.⁷¹ Zato u Tinjanu i ne nalazimo ložu i ostale javne građevine na trgu, ali je on svakako bio konačno reguliran monumentalnom župnom crkvom izgrađenom u 18. stoljeću.

⁶⁹ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 116

⁷⁰ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 176

⁷¹ BRUNO MILIĆ (bilj. 14), 178

7) Izgled naselja u srednjem i ranom novom vijeku

Organizaciju naselja i naznake njegovog izgleda možemo detaljnije pratiti temeljem analize povijesno grafičkih prikaza. Jedan od najranijih takvih crteža, koji je izložen na izložbi „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ Markusa Leidecka, održanoj u Državnom arhivu u Pazinu 14. prosinca 2018., datiran je u 1596. godinu (Sl. 7.). Karta, koja je u izvornom vlasništvu Državnog arhiva Štajerske, prikazuje Tinjan (*Antignana*) na granici između austrijskog i mletačkog dijela Istre čime se još jednom potvrđuje njegova strateška uloga i važnost kao jednog od graničnih naselja odnosno kaštela na granici između „dvije Istre“. Na karti su prikazana povijesna područja triju naselja: Sv. Lovreča (*Territorio di Santo Lorenzo*), Kringe (*Territorio di Corridico*) i Tinjana (*Territorio di Antignana*), međusobno odvojena granicama. Njegovo je strateško mjesto prikazano i na karti Austrijskog dijela Istre s ucrtanim granicama regija iz druge polovice 17. stoljeća (također izloženoj na izložbi Markusa Leidecka, koja je, uz prethodnu, u izvornom vlasništvu Državnog arhiva Štajerske) (Sl. 8.).

Što se tiče Tinjana na karti iz 1596. godine, također u izvornom vlasništvu Državnog arhiva Štajerske (Sl. 9.), prikazan je tako da su kuće unutar naselja opasane zidinama s kulom kvadratnog tlocrta na ulazu u naselje s južne strane i jednom okruglom obrambenom kulom na zapadnoj strani naselja. Osim toga, ono što se na prvu iščitava iz prikaza je to da se na sredini naselja, na povišenom mjestu, nalazila crkva sa zvonikom, oko koje su se nalazile kuće, zgusnuto postavljene jedna do druge pri čemu se ne iščitava određena pravilnost u gradnji. Što se tiče stila građenja kuća, sve su gotovo jednake. Radilo se većinom o katnicama s dvostrešnim krovom kao i o relativno malom naselju koje je bilo okruženo livadama i pašnjacima, a u grad se ulazilo kroz polukružni ulaz u prizemnoj zoni južne kule, u gornjoj zoni raščlanjene trima otvorima, vjerojatno puškarnicama – dvjema paralelnima i jednom koja se nalazila nešto niže. Iako se ne vidi stražnja strana naselja, ono što se na temelju ovoga prikaza može zaključiti je da je Tinjan krajem 16. stoljeća bio opasan zidinama, imao zvonik i kulu na južnom dijelu naselja, odnosno da je bio utvrđeno naselje.

Sljedeći važan crtež u ovoj analizi, također izložen na ranije spomenutoj izložbi, datiran je u 1630. godinu.⁷² Na temelju njega iščitavamo da je Tinjan 30 godina kasnije u odnosu na prvi crtež, bio

⁷² Markus Leideck, „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“, 2018. (Crtež Tinjana oko 1630. godine, British library, Maps and Manuscripts)

slično organiziran. Ponovno je prikazan kao utvrđeno naselje s dvjema kulama: jednom okruglom na zapadnoj strani naselja i onom na južnoj strani, koja je ujedno bila i ulaz u naselje, ali koja je ovdje, za razliku od prvog crteža, prikazana kao okrugla i bez otvora, pri čemu je zadržala polukružni ulaz u prizemnoj zoni. Također, kule se razlikuju i po tome što je ona na prikazu karte iz 1596. godine prikazana s dvostrešnim krovom, a ova iz 1630. prikazana je s tamburom. Što se tiče organizacije naselja unutar zidina, zapravo ovaj prikaz prati prethodni, ali puno jasnije. I ovdje se može vidjeti prikazan zvonik s dvostrešnim krovom, dvjema monoforama i križem na vrhu krova s crkvom orijentiranom u smjeru istok-zapad, kao i na prethodnom prikazu. Također, ono što se ponavlja je i tipologija kuća po pitanju višekatnica i dvostrešnih krovova. Ono što se tu doduše jasnije vidi je da su se uz višekatnice gradile i jednokatnice što se posebno može uočiti uzduž zapadnog poteza gradskih zidina. Također, ovaj crtež potvrđuje prethodni i po pitanju zgusnute gradnje kuća, posebno uokolo crkve, dok su na perimetrima naselja kuće građene nešto dalje jedna od druge. Ono što se i iz ovoga crteža može zaključiti je da je Tinjan 1630. godine bio utvrđeno mjesto s očuvanim zidinama i kulama.

Iz istog perioda pratimo još dva prikaza – jedan se odnosi na grafiku Prospera Petronija, a drugi na grafiku Johanna Weicharda Valvasora (Sl. 10. – 11.).

Iz grafike P. Petronija iščitavamo da je u drugoj polovici 17. stoljeća, Tinjan bio utvrđeno naselje koje se nalazilo na povišenom mjestu, a u koje se ulazilo kroz polukružni otvor u donjoj zoni četvrtaste kule, što se može vidjeti i na crtežu iz 1630. godine s jedinom razlikom u tlocrtu južne kule. Također, mjesto se dijelilo na dva područja. Prva zona, odnosno donja zona, protezala se od vanjskog prstena fortifikacija prema utvrdama drugog prstena fortifikacija u središtu naselja. Donju zonu činile su kuće tadašnjih stanovnika Tinjana, dok su se u središtu naselja, u drugoj zoni, nalazile dvije crkve opasane unutarnjim prstenom prikazanim u formi palisade. Stambene su kuće evidentno prikazane posve proizvoljno i u pretjeranom broju. Svi izvori potvrđuju nam izgled prohodne kule glavnih gradskih vrata.

Ako Petronijevu grafiku usporedimo s tekstom iz njegova rukopisa *Memorie sacre e profane dell'Istria*, u njemu nalazimo nekoliko značajnih informacija. Petronio u svom tekstu opisuje smještaj Tinjana i njegovu udaljenost od susjednih naselja kao i broj stanovnika: „Antignana, discosta da Treviso miglia tre, corre coll'ordine degli altri Luochi situati sopra Monti; è Castello

cinto di Muraglia, fossa et un Bastione; si resse l'anno 1618 alli Veneti à patti. Può far sudditi circa 160.“⁷³

Ako se ova rečenica usporedi s njegovom grafikom, može se reći kako ona prati tekst u smislu naselja opasanog zidinama, iako ne spominje dva prstena tih istih zidina. Također, naselje je prikazano na povišenom mjestu, odnosno, na vrhu brijega gdje se i danas nalazi, tj. povrh Drage koja se proteže do obližnje Kringe pa i dalje prema Sv. Petru u Šumi.

Ako se Petronijev opis usporedi s onim Giacoma Filippa Tommasinija, svećenika i znanstvenika, koji je za Istru važan kao dugogodišnji biskup novigradske dijeceze (1641. – 1655.)⁷⁴, uočava se da se opisi podudaraju (nije strano da je Petronio zapravo bio „kompilator Tomassinijeva horografskoga prikaza Istre i njezinih biskupija“)⁷⁵: „Il castello di Antignana è sovra un monte discosto tre miglia da Treviso circondato da muraglie, e fossa intorno con un bastione in mezzo tenendo la sua chiesa“.⁷⁶

Kod Petronia se spominje i župna crkva: „La Chiesa maggiore è fondata in honore di S. Simon e Giuda“.⁷⁷ Ovim stihom „potvrđuje“ svoju grafiku gdje su prikazane dvije crkve, od kojih je veća posvećena sv. Šimunu i Judi Tadeju, a što se navodi i u kasnijoj literaturi.

Ako njegovu grafiku uspoređujemo s dvama prethodnim crtežima, svakako se vide poveznice, ali i odstupanja. Ono što se može vidjeti u oba prikaza je utvrđenost naselja, dvije kule i crkva na višem platou. Međutim, ovo je prvi prikaz koji ilustrira dvije crkve u samoj gradskoj jezgri, o kojima dosad nije bilo riječi. Ako se ponovno pogleda prethodna dva crteža, iz 1596. i 1630., može se vidjeti da je s istočne strane veće crkve i njezinog zvonika postavljena još jedna građevina u smjeru sjever-jug bez križa. S obzirom da je Petronio manju crkvicu prikazao u istom usmjerenju kao i veću s križom nad ulazom, posvećenu sv. Šimunu i Judi Tadeju, a koju pritom nigdje izravno ne spominje u tekstu dovodi se u pitanje je li ona zaista postojala.

⁷³ PROSPERO PETRONIO, *Memorie sacre e profane dell'Istria*, a cura di Giusto Borri, Trieste 1968., 237

⁷⁴ SLAVEN BERTOŠA, *Giacomo Filippo Tommasini*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2749>. (24.09.2020.)

⁷⁵ SLAVEN BERTOŠA, *Petronio Prospero*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2073>. (18.11.2020.)

⁷⁶ GIACOMO FILIPPO TOMMASINI, *Memorie sacre e profane dell'Istria*, u: *Archeografo Triestino*, Trst, vol. 4., 1837., 433

⁷⁷ PROSPERO PETRONIO, (bilj. 73), 237

S druge strane, dok čitamo Valvasorov tekst, on u svome djelu Tinjan spominje kao jedan od gradova pod upravom Pazinske grofovije: „Taj pak grad Tinjan pripada grofoviji Pazin i knezu Ferdinandu Aurspergu.“⁷⁸ Iz njegovog opisa Tinjana saznajemo da se radi o gradu koji je „sagrađen na vrhu brijega, a opasan je jakim prstenastim zidom“.⁷⁹ Također kaže da, iako se radi o većem mjestu, da u njemu ima zapravo malo stanovnika, a neke su kuće i prazne. Dok Petronio spominje samo crkvu posvećenu sv. Šimunu i Judi Tadeju uz prikaz i manje crkve, Valvasor kaže da se u Tinjanu nalazi njih četiri: župna crkva posvećena sv. Šimunu i Judi, druga sv. Antunu, treća Našoj Dragoj Gospi, a četvrta sv. Ivanu Krstitelju. Također spominje i petu crkvu, ali za nju kaže kako se nalazi ispred grada i da je podignuta u čast sv. Antuna Padovanskog. U tekstu se spominje i tzv. *Casamara* za koju ističe da je jedina bila opskrbljena vodom, odnosno, jedina je u gradu imala cisternu. Također spominje i jedina vrata kojima se ulazilo u grad iznad kojih je bio smješten carski orao. Dotiče se i gradske vijećnice ili komune koja je na „oba boka“ imala uzidane potporne lukove, a ističe kako je uvijek bila otvorena za pristup svima kojima je „učinjeno krivo“. Također ističe da se pri ulazu u knjižnicu vidi „veliki stol za kojim sjede suci i drugi koji sudjeluju pri dijeljenju pravde“ za što naglašava da se takav običaj proteže po cijeloj Istri.⁸⁰

Ako njegov tekst uspoređujemo s njegovom grafikom Tinjana, može se uočiti da tekst prati prikaz. Međutim, ako se uspoređuje Valvasorov prikaz Tinjana i Petronijeva grafika, onda se svakako uočavaju razlike. Prije svega, kod Valvasora nije prikazana unutrašnja, palisadom omeđena kružna jezgra ili unutrašnji prsten zidina oko dviju crkvi kao što je to prikazano na Petronijevoj grafici. Također, iako je Valvasor kuće unutar grada prikazao gotovo natrpano, i dalje to nije „pretjerano“ s obzirom da u tekstu ističe kako u gradu nema puno stanovnika. To isto ističe i Petronio kada govori da je bi u Tinjanu moglo biti oko 160 stanovnika. Ali ono što se ne podudara, jest Petronijeva grafika na kojoj je prikazao veliki broj kuća, prema čemu bi se moglo zaključiti da je taj grad zaista bio prenapučen.

Na temelju Valvasorovog prikaza Tinjana i Petronijeve grafike, ulaz u grad bio je naglašen četvrtastom kulom i polukružnim lukom portala, odnosno ulazom u grad u koji se ulazilo preko nekadašnjeg pokretnog mosta. Danas tog mosta više nema, ali se po sjećanju na njega i danas to

⁷⁸ ZVONIMIR SUŠIĆ, Valvasor o Istri: iz Valvasorove knjige „Die ehre des herzogthums crain“ iz 1689, u: *Dometi*, Rijeka, 3 (1970.), 86

⁷⁹ ZVONIMIR SUŠIĆ, (bilj. 78), 84-85

⁸⁰ ZVONIMIR SUŠIĆ, (bilj. 78), 85

mjesto naziva „na mostu“.⁸¹ Vrata su se spuštala i dizala, ovisno o potrebi, ispod kojih se nalazio jarak, kojega spominje i Petronio: „...è Castello cinto di Muraglia, fossa et un Bastione“.⁸²

Ako sažmemo sve navedeno i ako usporedimo sve analizirane crteže i grafike, uočava se da se samo na Valvasorovoj grafici na vrhu južne kule javlja orao i da je on najjasnije označio most i sam ulaz u grad. Također, jedini je prikazao da su zidine bile sa zupcima, odnosno s kruništem i jedini spominje zidine kao jake i čvrste što je i prikazao. U svakom slučaju, bez obzira na odstupanja, svi prikazi donose važne informacije o izgledu Tinjana od kraja 16. pa sve do osamdesetih godina 17. stoljeća – radilo se o gradu s još uvijek očuvanim i jakim zidinama, pretežito stambenim kućama raznih tipologija i sa zasigurno jednom crkvom na najvišem platou naselja.

U poznavanju izgleda naselja u prošlosti svjedoči još jedan, znatno kasniji grafički izvor u odnosu na ove prethodno navedene. Radi se o crtežu Tinjana Pietra Nobilea iz 1815. godine (Sl. 12.). Ovaj je crtež nastao prije samog Katastra Franje I. i odličan je primjer izgleda Tinjana, odnosno njegove zapadne i jugozapadne strane u prvom desetljeću 19. stoljeća. Ako krenemo od glavne gradske ulice na samom jugu naselja, i dalje se uočava kula nad glavnim ulazom u Tinjan, ali ovoga puta bez kamenoga reljefa habsburškoga dvoglavog orla. Ono što je zadržano je njezin kvadratni tlocrt i polukružni ulaz u donjoj zoni naselja. Krećući se od kule prema jugozapadu naselja, pratimo liniju nekadašnjih gradskih zidina od kojih na crtežu nije prikazano ništa, ali ono što se sačuvalo u odnosu na prethodne crteže je zapadna kružna renesansna kula. Također, s njezine sjeverne strane pruža se bočna ulica kojom se i danas prilazi samoj crkvi, a vidimo da je ona vodila do donje zone naselja već i u ranom 19. stoljeću. Sama je ulica, odnosno put, probijen kroz zidine pa sve do današnje župne crkve sv. Šimuna i Jude Tadeja apostola⁸³, koja je u vrijeme nastanka crteža već bila izgrađena. Također, nastavljajući na zapadni potez zidina, vidljivo je da su one nestale, odnosno da su se s vremenom uklopile u zidove kuća koje se grade upravo na zapadnom potezu zidina iznad kojih se izdiže velika župna crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja sa svojim zvonikom. Također, uokolo same izgradnje na višem platou mjesta uz crkvu, spuštaju se prikazi raslinja i

⁸¹ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 270

⁸² PROSPERO PETRONIO, (bilj. 73), 237

⁸³ MARIJAN BRADANOVIĆ, *Viaggio artistico attraverso l'Istria*, Kopar, 2014., 114

drveća što govori da je tada još uvijek stambena izgradnja Tinjana zauzimala perimetre starogradske jezgre s doduše gotovo nestalim zidinama.

8) 19. i 20. stoljeće

e) Tinjan u katastru Franje I.

Jedno od važnih povijesnih izvora za potrebe analize urbanističkog razvoja Tinjana od 1820. godine je Katastar Franje I. čija je građa pohranjena u Državnom arhivu u Trstu. Katastar i katastarski operati Tinjana danas se nalaze u Državnom arhivu u Pazinu obuhvaćajući razdoblje od 1818. do 1840. godine. Pregledavajući i iščitavajući podatke zapisane u tom katastru možemo vidjeti kako je Tinjan izgledao u prvoj polovici 19. st. pa ga takvog usporediti s današnjim stanjem na terenu gdje se uočavaju određene razlike. Također, katastar sadržava popis imena vlasnika objekata i zemljišta unutar, ali i izvan stare jezgre, koje također donosim u daljnjem tekstu. Oni nisu nužno važni za urbanističku analizu Tinjana, ali upravo oni dokazuju kako je Katastar Franje I. sjajan dokument vremena o stanovništvu Tinjana iz kojega se mogu izvući brojni važni podaci. Ono što je također važno za istaknuti je činjenica da čestice iz 1820. godine i one danas nose gotovo pa jednaku numeraciju što uvelike olakšava razumijevanje zapisa Katastra Franje I. i današnjeg katastra gdje odmak od 200 godina ne čini veliku prepreku. Još jedna prednost i Tinjana, ali i ostatka Istre je ta što današnje istarske Općine uvelike pokrivaju povijesne teritorije određenih naselja.

Što se tiče samog Katastra Franje I., pripreme za njegovu provedbu započele su 1816. godine kada je „car Franjo I. naredio svojem uredu pripremu stabilnog poreznog sustava“. Katastarska izmjera u svim zemljama austrijskog dijela Monarhije naređena je carevom uredbom od 23. prosinca 1817. godine tako da je upravo prema caru Franji I. katastar nazvan *Katastar Franje I. (Franzsiszeischer Kataster)*.⁸⁴

Samom je nastanku katastra pristupljeno s puno pažnje i odgovornosti o čemu svjedoči i nekoliko crtica iz samih uputa. Za primjer se može uzeti članak 113, koji govori o načinu unosa grafičkih točaka: „Listovi na koje se unose grafičke točke moraju biti zalijepljeni na dasku, ne samo na

⁸⁴ IVAN ZUPANC, Franciskanski katastar s posebnim osvrtom na Istru, u: *Habsburgovci i Istra u pravu i povijesti*, (ur.) Ivan Milotić, Budislav Vukas, Pazin – Motovun, 2019., 101-103

*rubovima nego cijelom svojom površinom, s razrijeđenim bjelanjkom i ne smiju sadržavati nikakve mjehuriće“.*⁸⁵

Posebna je pažnja bila usmjerena i na ponašanje prilikom snimanja zemljišne čestice gdje se geometra u svom radu nije smjelo nikako ometati: „*Znakove ne treba nepotrebno umnožavati. Gdje je situacija pregledna oni se daju sa zastavom, a gdje to nije slučaj s kravljim rogovima ili zviždalkama. Deranje i trčanje uokolo koje troši vrijeme i dovodi do zabune strogo je zabranjeno“.*⁸⁶

Također, sam nastanak katastra i popisivanje zemljišta bilo je i vremenski ograničeno o čemu svjedoči dio koji govori o upravljanju vremenom: „*Prilikom iscrtavanja karata treba više paziti na čistoću i jasnoću nego na ljepotu. Na pretjerano pažljivo iscrtavanje plana ne smije se gubiti vrijeme. Tijekom ljeta treba se ograničiti na izvlačenje linija čestica koje su nužne za računanje. Potpuno iscrtavanje i koloriranje karata uslijedit će zimi“.*⁸⁷

Gledajući mape u okviru Katastra Franje I., pa tako i onu Tinjana, točno se vide razni objekti i površine, svaki obojani i označeni posebnim bojama i simbolima. Samo je označavanje objekata i zemljišta bilo točno određeno pa su se tako zgrade „označavale svijetlocrvenom bojom, a javne zgrade jarko crvenom. Za drvene zgrade korištena je žuta boja. Oranice su bojane žuto-smeđom bojom koja se dobivala od taloga kave ili listova duhana. Vinogradi su označeni ružičasto-crvenom bojom. Livade i pašnjaci označavani su svijetlozelenom bojom zelene trave, a vrtovi tamnije zelenom koja se dobivala miješanjem sočno zelene i indigo plave. Kućni vrtovi, tj. okućnice, crtali su se kao posebne čestice samo ako je njihova površina iznosila više od 25 četvornih hvati. Šume su bojane tamno sivom bojom. Gole stijene, golo kamenje i pustare nisu se označavali. Kamenolomi su bojani plavom bojom s nešto tuša. Vodene površine (jezera, lokve, solane itd.) ucrtavali su se blijedoplavom bojom“.⁸⁸ Ilustraciju takvih oznaka za katastarske planove donosi Mirela Slukan-Altić u svojoj knjizi *Katastar Istre 1817.-1960.* pomoću kojega se lako može „pročitati“ što koji simbol i boja označava (Sl. 13.). U istoimenoj se knjizi nalazi i popis dokumenata koji se nalaze u Katastru Franje I. vezanih za Tinjan. Tako se dio katastra koji se veže uz Tinjan, a koji je pripadao kotaru Pazin (*Pisino*) sastojao od opisa granica katastarske Općine,

⁸⁵ IVAN ZUPANC (bilj. 84), 104

⁸⁶ IVAN ZUPANC (bilj. 84), 104-105

⁸⁷ IVAN ZUPANC (bilj. 84), 105

⁸⁸ IVAN ZUPANC (bilj. 84), 109

popisa izgrađenih i zemljišnih čestica s umetnutim listovima upisnika, nacрта nepodijeljenih posjeda, abecedni popis vlasnika zemljišta i objekata (elaborati 21); zatim od poreznih procjena (elaborati 22) te žalbi kao i kolorirane kopije katastarskog plana iz 1820. (mape 11b).⁸⁹

O samoj kvaliteti izrade Katastra Franje I. govori i činjenica da se on i danas upotrebljava u mnogim državama bivše Austro-Ugarske Monarhije, od čega se samo u Hrvatskoj upotrebljava za oko 70% teritorija.⁹⁰

f) Urbanistička analiza naselja na temelju zapisa Katastra Franje I.

Vraćajući se na analizu Tinjana na temelju zapisa Katastra Franje I., koji između ostaloga sadržava i plan Tinjana iz 1820. godine⁹¹, prije svega se koncentrirajući na njegovu povijesnu jezgru s crkvom, njezin je ovalni perimetar ostao do danas, a lijepo ga se može vidjeti i u planu naselja.

Krećući u urbanističku analizu naselja iz samog središta naselja, odnosno od župne crkve, koja je u katastru označena brojem 1, pregledom zapisa unutar Katastra Franje I., kao „vlasnik“ crkve, koja je u planu obojana jarko crvenom bojom što upućuje na njezin javni karakter, u zapisu pod rednim brojem 35, zapisan je Eneas Montecucoli iz Modene.⁹² Sa zapadne strane crkve nalazi se zidanica, kako se navodi u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju,⁹³ označena brojem 2. Za njezinog se vlasnika u katastru u zapisu pod rednim brojem 33 navodi Mathias Ivanich sa zapisom *Antignana*, što znači da je bio iz Tinjana. Međutim, broj 2 se ponavlja i u zapisu pod rednim brojem 34 s istim zapisom vlasnika i zapisom *Antignana*.⁹⁴ S južne strane čestice 2, nalazi se zgrada označena brojem 3 za čijeg je vlasnika, u zapisu pod rednim brojem 32 zapisan Anton Sestan (današnje prezime Šestan) iz Tinjana. Ista se čestica ponavlja i u zapisima pod rednim brojevima 36, 65 i 84.⁹⁵ Sa zapadne strane zgrada 2 i 3, nalaze se zgrade u nizu označene brojevima 4, 5 i 6. Za zgradu označenu brojem 4 podaci su nejasno zapisani. U zapisu po rednim brojem 4, jedino se jasno da pročitati *Antignana* kao mjesto odakle je vlasnik. Međutim, ova se čestica javlja još tri puta. U zapisu pod rednim brojem 49, ponavlja se zapis *Antignana*, a u zapisu imena vlasnika jedino se da

⁸⁹ MIRELA SLUKAN-ALTIĆ, Gradivo katastra Istre Državnog arhiva u Trstu, u: *Katastar Istre 1817.-1960.*, Zagreb, 2001., 55

⁹⁰ IVAN ZUPANC (bilj. 84), 113

⁹¹ Archivio di Stato di Trieste (u daljnjem tekstu AST), Catasto Francheschino (u daljnjem tekstu Ca. Fr.), Antignana (u daljnjem tekstu A.), fol. 11_b_05

⁹² AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

⁹³ *Blago Hrvatske iz arhiva mapa za Istru i Dalmaciju u Splitu*, Split, 1992., 111

⁹⁴ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

⁹⁵ AST, Ca. Fr., A., 539, 541, 542, fol. ZM-55-26

prepoznati i iščitati ime Simon. S obzirom da se ova čestica nalazi u blizini crkve, koja je u to vrijeme, ali i danas, bila posvećena Sv. Šimunu i Judi Tadeju, može se zaključiti da je ta zgrada možda pripadala crkvi ili je služila u sakralne svrhe s obzirom da se na njemačkom jeziku Šimun zove Simon. U drugom zapisu, pod rednim brojem 79, se također spominje St. Simon i zapis *Antignana* što ponovno doprinosi zaključku da je ta čestica na neki način bila povezana s crkvom. U trećem zapisu, pod rednim brojem 462, u tablici se s imenom „vlasnika“ više ne spominje Simon nego duži naziv od kojeg se jedino da iščitati *Antignana*.⁹⁶ Za česticu broj 5 nema podataka, dok se za česticu označenu brojem 6, u zapisu, pod rednim brojem 5, kao vlasnika spominje Luchia Mahovich, sa zapisom *Antignana*.⁹⁷ Nastavljajući niz, sa sjeverne se strane na česticu označenu brojem 6, naslanja čestica označena brojem 7. Za nju je, u zapisu pod rednim brojem 6, kao vlasnik naveden Franez Orlich sa zapisom *Antignana*, što potvrđuju zapisi pod rednim brojem 13 i 74 koji donose iste podatke.⁹⁸ S istočne strane čestice broj 7 nalazi se manji objekt označen brojem 8. Za vlasnika je, u zapisu po rednim brojem 7, zapisan Simon Ciacotich sa zapisom *Antignana*. Isti se podaci javljaju pod rednim brojevima 75 i 76.⁹⁹ Sa sjeverne strane čestice broj 8, a nastavljajući se na česticu broj 7, nalazi se čestica označena brojem 9. U zapisu pod rednim brojem 9, za njezinog je vlasnika, odnosno vlasnicu navedena Margaretha Philliphih za zapisom *Antignana*.¹⁰⁰ Na česticu označenu brojem 9, naslanja se manja čestica označena brojem 10 za čijeg se vlasnika, u zapisu pod rednim brojem 11, navodi samo ime Martin Philliphih sa *Antignana*, a iste podatke donose i zapisi pod rednim brojevima 12 i 73.¹⁰¹ Za sljedeću česticu, označenu brojem 11, zapis pod rednim brojem 10, donosi ime vlasnika, Mathias Philliphih sa zapisom *Antignana*.¹⁰²

Između čestice označene brojem 11 i sljedeće čestice označene brojem 12, nalazi se mali prolaz kojim se izlazi iz same povijesne jezgre. Česticom označenom brojem 12 započinje novi stambeni niz na sjevernoj strani naselja, odnosno na sjevernoj strani povijesne jezgre Tinjana, za koju međutim podataka nema kao ni za česticu označenu brojem 13. Čestica označena brojem 14 nastavlja niz stambenih zgrada sa sjeverne strane, a prema katastarskim podacima, u zapisu pod

⁹⁶ AST, Ca. Fr., A., 538, 540, 542, 571; fol. ZM-55-26

⁹⁷ AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

⁹⁸ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, fol. ZM-55-26

⁹⁹ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, fol. ZM-55-26

¹⁰⁰ AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

¹⁰¹ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, fol. ZM-55-26

¹⁰² AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

rednim brojem 2, 1820. godine bila je u vlasništvu Johanna Marianisa sa zapisom *Antignana*.¹⁰³ Sljedeća čestica, označena brojem 15, kako donosi zapis pod rednim brojem 3, pripadala je Antonu Šuranu iz Berma (*Vermo*).¹⁰⁴ Česticom broj 15 završava sjeverna „granica“ stare povijesne jezgre, a stambeni niz nastavlja se s južne strane sjevernog niza zgrada između kojih se nalazi prolaz, odnosno ulica. Tako se između crkve i sjevernog niza zgrada nalazi skupina stambenih zgrada označena brojevima od 16 do 21. Zapis pod rednim brojem 19, za česticu označenu brojem 16 donosi Caspara (današnje ime Gašpar) Deffara kao vlasnika sa zapisom *Antignana*, a iste podatke za istu česticu donosi i zapis pod rednim brojem 78.¹⁰⁵ S južne strane čestice broj 16, nalazi se čestica označena brojem 17 za čijeg je vlasnika, u zapisu pod rednim brojem 20, naveden Mathias Depiera sa zapisom *Antignana*.¹⁰⁶ Za česticu broj 18 nema podataka, dok je za česticu označenu brojem 19, u zapisu pod rednim brojem 17, zapisan Carl Buttigaro sa zapisom *Antignana* za što zapis pod rednim brojem 63, donosi iste podatke s razlikom u prezimenu gdje je navedeno Bottegaro.¹⁰⁷ Za česticu označenu brojem 20 također nema podataka, a za česticu označenu brojem 21, posljednju u ovoj skupini, u zapisu pod rednim brojem 14, za njezinog je vlasnika zapisan Joseph Buttigaro sa zapisom *Antignana*, a iste podatke donosi i zapis pod rednim brojem 69.¹⁰⁸

S istočne strane ove skupine zgrada nalazi se prolaz koji je s istočne strane određen dvjema spojenim česticama označenima brojevima 22 i 23. Zapis pod rednim brojem 18, kao vlasnika zgrade označene brojem 22 donosi Johanna Buttigaro sa zapisom *Antignana*, a isti se podaci ponavljaju i u zapisu pod rednim brojem 67.¹⁰⁹ Za vlasnika čestice označene brojem 23, u zapisu pod rednim brojem 15, nalazi se ime Anton Buttigaro sa zapisom *Antignana*, a iste donosi i zapis pod rednim brojevima 16, 66, 68, 107 i 108.¹¹⁰

S južne strane zgrade 23 ponovno se nalazi prolaz koji čini međuprostor između skupine čestica 22 i 23 te druge skupine čestica koja započinje česticom broj 24. Za nju se podaci javljaju u dva zapisa. Prvi, pod rednim brojem 22 donosi duži naziv koji je nažalost teško pročitati. Ista se situacija javlja i u zapisu pod rednim brojem 37. Jedino što se da iščitati je *Antignana* kao mjesto

¹⁰³ AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

¹⁰⁴ AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

¹⁰⁵ AST, Ca. Fr., A., 538, 542, fol. ZM-55-26

¹⁰⁶ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹⁰⁷ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, fol. ZM-55-26

¹⁰⁸ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, fol. ZM-55-26

¹⁰⁹ AST, Ca. Fr., A., 538, fol. ZM-55-26

¹¹⁰ AST, Ca. Fr., A., 538, 541, 543, fol. ZM-55-26

odakle vlasnik dolazi.¹¹¹ Sljedeće dvije čestice označene su jednakim brojem, brojem 25. U zapisu pod brojem 23, kao vlasnik je zapisan Georg Scherle, a isto se ime javlja i u zapisu pod rednim brojem 64, gdje se u oba zapisa javlja i zapis *Antignana*.¹¹² Čestica broj 26, prema zapisu pod rednim brojem 24, označena je kao *Mansionaria Casamara* sa zapisom *Antignana*.¹¹³ S istočne strane čestice označene brojem 26 nalazi se još jedan objekt koji nije označen brojem i samim time se ne zna čemu je služio ni kome je pripadao. S česticom 26 završava treća skupina zgrada koja je s južne strane određena prolazom, odnosno gradskom ulicom koja vodi u istočni dio naselja. Time bi se mogao zaokružiti prostor oko župne crkve posvećene Sv. Šimunu i Judi Tadeju.

Sljedeća skupina zgrada započinje česticom označenom brojem 27 i završava česticom označenom brojem 31. Ako ponovno gledamo Petronijev crtež ova bi se skupina nalazila u donjoj zoni naselja, „ispod“ prstena zidina koji je okruživao središnji plato uz crkvu. Vraćajući se ponovno Katastru Franje I., u zapisu pod rednim brojem 21, kao vlasnika čestice označene brojem 27 navodi se Mario Depiera, a isti se podaci javljaju i u zapisu pod rednim brojem 25. Međutim, u zapisu pod rednim brojem 55 navodi se Marcus Depiera sa zapisom *Antignana*, a isto se ponavlja i u zapisu pod rednim brojem 85.¹¹⁴ S južne strane čestice 27, nalazi se čestica označena brojem 28. U zapisu pod rednim brojem 26, kao vlasnika se navodi Matthias Depiera i u produžetku se navodi i ime Jacob za zapisom *Antignana*. Isto se ponavlja i u zapisu pod rednim brojem 83, kao i u zapisu pod rednim brojem 27 za dvije zgrade označene brojem 29 koje se nalaze sa sjeverne strane čestice 27.¹¹⁵ Na njih se sa sjeverne strane naslanjaju dvije čestice kojima završava ova skupina građevina, čestice označene brojevima 30 i 31.

Čestica označena brojem 30, prema zapisu pod rednim brojem 30, pripada Antonu Šestanu,¹¹⁶ dok je za vlasnika čestice označene brojem 31, u zapisu pod rednim brojem 31, zapisan duži naziv iz kojega se ponovno nazire ime Simon, pa se opet, i ovaj objekt može povezati s nekom sakralnom ulogom.¹¹⁷ Zapadna strana kuća 30 i 31 naslanja se na glavnu gradsku ulicu koja vodi od glavnih gradskih vrata sve do trga ispred crkve pa i same župne crkve. Ulica je sa zapadne strane određena

¹¹¹ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹¹² AST, Ca. Fr., A., 539, 541, fol. ZM-55-26

¹¹³ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹¹⁴ AST, Ca. Fr., A., 539, 540, 542, fol. ZM-55-26

¹¹⁵ AST, Ca. Fr., A., 539, 542, fol. ZM-55-26

¹¹⁶ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹¹⁷ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

česticom označenom brojem 32 za koju u katastru nema podataka. Na nju se naslanja čestica označena brojem 33 koja je, prema zapisu pod rednim brojem 47, pripadala Mathiasu Mahovichu sa zapisom *Antignana*.¹¹⁸ Blok kojega čine čestice označene brojevima 32 i 33 nalazi se između glavne ulice i prilazne ulice kojom se i danas prilazi crkvi i samom trgu ispred crkve. S jugozapadne strane naselja nastavljaju se dalje brojevi čestica, pa se na tom mjestu nalazi zasebna čestica označena brojem 34. U zapisu pod rednim brojem 38, zapisano je da je vlasnica čestice bila Catharina Benedetti sa zapisom *Antignana*.¹¹⁹ Niz se nastavlja duž jugozapadne strane naselja koji započinje česticom označenom brojem 35. U zapisu pod rednim brojem 39, kao vlasnik je ponovno naveden Anton Šestan iz Tinjana, a isti se podaci javljaju i u zapisu pod rednim brojem 133.¹²⁰ Čestica označena brojem 36, naslanja se na česticu broj 35, a prema zapisu pod rednim brojem 29, pripadala je Johannu Mahneru sa zapisom *Antignana*.¹²¹ Sa česticom označenom brojem 37, završava ovaj jugozapadni potez naselja. Čestica 37 ujedno je s istočne strane određena glavnom gradskom ulicom i označava sam početak ulaza u grad, odnosno naselje budući da se nalazila sa zapadne strane gradskih vrata. Prema zapisu pod rednim brojem 40, pripadala je Andreasu Rochusu, ponovno sa zapisom *Antignana*, a isti se podaci javljaju i u zapisu pod rednim brojem 489.¹²² Sa suprotne strane čestice označene brojem 37, odnosno s istočne strane trga započinje novi blok zgrada.

Čestica označena brojem 38, prema zapisu pod rednim brojem 41, pripadala je Antonu Prelcu sa zapisom *Antignana*.¹²³ Za čestice označene brojevima 39 i 40 nema podataka, dok je za zgradu označenu brojem 41, u zapisu pod rednim brojem 44, kao vlasnik naveden Jacob Prelais (današnje prezime Prelac) sa zapisom *Antignana*. Isti se podaci javljaju i u zapisu pod rednim brojem 51.¹²⁴ Prema zapisu pod rednim brojem 45, za vlasnika čestice broj 42, naveden je Joseph Prelais sa zapisom *Antignana*.¹²⁵ Prema zapisu pod rednim brojem 28, čestica označena brojem 43 pripadala je Antoniu Voltichu (današnje prezime Voltić). U zapisu pod rednim brojem 46, kao vlasnik je naveden Gregor Voltich. Za istu je zgradu u zapisu pod rednim brojem 48, kao vlasnik naveden

¹¹⁸ AST, Ca. Fr., A., 540, fol. ZM-55-26

¹¹⁹ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹²⁰ AST, Ca. Fr., A., 540, 544, fol. ZM-55-26

¹²¹ AST, Ca. Fr., A., 539, fol. ZM-55-26

¹²² AST, Ca. Fr., A., 540, 573, fol. ZM-55-26

¹²³ AST, Ca. Fr., A., 540, fol. ZM-55-26

¹²⁴ AST, Ca. Fr., A., 540, fol. ZM-55-26

¹²⁵ AST, Ca. Fr., A., 540, fol. ZM-55-26

Anton Voltich, a u zapisu pod rednim brojem 490, kao vlasnik je naveden Voltich Anton i u svima se zapisima javlja Antignana kao mjesto odakle vlasnik, odnosno vlasnici dolaze.¹²⁶ Za čestice označene brojevima 44 i 45 nema podataka, dok se čestica označena brojem 46 javlja u nekoliko zapisa. U prvom zapisu, pod rednim brojem 50, kao njezin vlasnik naveden je Carl Kovach sa zapisom *Pisino* (današnji Pazin) kao mjesto odakle vlasnik dolazi. Isti se podaci javljaju i u zapisima pod rednim brojem 54 i 491, s jedinom razlikom što je u zapisu 491, prezime napisano Covach umjesto Kovach.¹²⁷ Za čestice 47 i 48 ponovno nema podataka, ali se zato čestica broj 49, prema zapisu pod rednim brojem 52, pripisuje Antonu Vitasu sa zapisom *Antignana*.¹²⁸ Na jugoistočnom dijelu naselja, na česticu 49, naslanja se čestica označena brojem 50. Do nje je još jedno zemljište označeno također brojem 50. Prema zapisu pod rednim brojem 488, čestice su pripadale Prelacz (današnje prezime Prelac) Antonu, sa zapisom *Antignana*.¹²⁹ Također, na jugoistočnom dijelu naselja, ali malo izvan gradske jezgre nalaze se čestice označene brojevima 51 i 52. Za česticu označenu brojem 51 nema podataka, dok je čestica označena brojem 52, prema zapisima pod rednim brojevima 58 i 59, pripadala Nicolausu Prelacz sa zapisima *Antignana*.¹³⁰

Vraćajući se unutar perimetra naselja, istočna strana započinje česticom označenom brojem 53. Prema zapisu pod rednim brojem 53, kao vlasnik je naveden Johan Depiera sa zapisom *Antignana*. U zapisima 56, 57, 60, 198, 284, 375 i 408 javljaju se isti podaci.¹³¹ Nastavljajući niz, do čestice označene brojem 53, nalazi se zelena površina označena brojem 54. Prema zapisu pod rednim brojem 61, kao vlasnik je naveden Anton Pomazan, sa zapisom *Antignana*. Prema zapisu pod rednim brojem 77, ista se čestica pripisuje Johanu Pomazanu.¹³² Na temelju dijela katastra koji popisuje vrste usjeva (*Generi di Coltura*), za istu je parcelu zapisano *bosco ceduo*, odnosno šikara.¹³³ Za česticu označenu brojem 55, nema podataka. Za česticu označenu brojem 56, u zapisu pod rednim brojem 62, kao vlasnik je napisan Johann Pomazan sa zapisom *Antignana*.¹³⁴ Česticom označenom brojem 56 završava blok zgrada na istočnoj strani naselja.

¹²⁶ AST, Ca. Fr., A., 539, 540, 573, fol. ZM-55-26

¹²⁷ AST, Ca. Fr., A., 540, 573, fol. ZM-55-26

¹²⁸ AST, Ca. Fr., A., 540, fol. ZM-55-26

¹²⁹ AST, Ca. Fr., A., 573, fol. ZM-55-26

¹³⁰ AST, Ca. Fr., A., 541, fol. ZM-55-26

¹³¹ AST, Ca. Fr., A., 540, 541, 549, 556, 560, 566, fol. ZM-55-26

¹³² AST, Ca. Fr., A., 541, 542, fol. ZM-55-26

¹³³ AST, Ca. Fr., A., 243, fol. ZM-55-26

¹³⁴ AST, Ca. Fr., A., 541, fol. ZM-55-26

Sljedeća je čestica, koja je označena brojem 57, od prethodnog bloka odijeljena gradskom ulicom. Prema zapisima pod rednim brojevima 71 i 72, kao vlasnik čestice označene brojem 57, naveden je Johan Benedetti sa zapisom *Antignana*.¹³⁵ Za česticu označenu brojem 58, u zapisu pod rednim brojem 70, kao vlasnica je zapisana Catharina Benedetti, dok je u zapisu pod rednim brojem 448, u stupcu koji se odnosi na vlasnika, zapisan je duži naziv iz kojega se raspoznaje samo ime vlasnice, ponovno Catharina Benedetti.¹³⁶ S istočne strane čestice 58, nalazi se čestica označena brojem 59, za čijega je vlasnika, u zapisu pod rednim brojem 81, zapisan Mihael Pelliczari sa zapisom *Antignana*; u zapisu pod rednim brojem 200, zapisan je Michael Peliczari, također sa zapisom *Antignana*, a u zapisu pod rednim brojem 444, zapisan je Mihael Pellicari.¹³⁷ Sa sjeverne strane čestice 59, nalazi se čestica označena brojem 60. U zapisima pod rednim brojem 80 i 82, kao vlasnik je zapisan Simon Pelliczari sa zapisom *Antignana*.¹³⁸ Nastavljajući niz krećući se duž istočne strane naselja, dolazimo do čestice označene brojem 61 kojoj je pridružena i jedna zgrada. Prema katastarskom zapisu pod rednim brojem 86, kao vlasnik je naveden Mihael Crebl sa zapisom *Crebl* (dio Tinjana koji se i danas naziva Krebeli, a koji obuhvaća mali prostor preko puta današnje pilane). Za istu se česticu, u zapisima pod rednim brojevima 89 i 90 javlja isti vlasnik.¹³⁹ Sa sjeverne se strane čestice označene brojem 61, nalazi uski prolaz na kojega se naslanjaju parcela i zgrada, obje označene brojevima 62. Prema katastarskom zapisu pod rednim brojem 87, kao vlasnik je naveden Johan /Suran/ (Šuran) Crebl sa zapisom *Crebl* kao mjestom odakle dolazi. U zapisima pod rednim brojevima 88 i 199 se za istu česticu javljaju isti podaci.¹⁴⁰ Na sjeveroistoku se naselja, nastavljajući na česticu označenu brojem 62, nastavlja čestica označena brojem 63. Prema katastarskom zapisu pod rednim brojem 92, kao vlasnik se javlja Georg Mendicovich sa zapisom *Pilliahy* (današnje selo Peljaki) kao mjesto odakle vlasnik dolazi. Čestica se javlja u još tri zapisa, pod rednim brojevima 94, 99 i 100 u kojima se javlja isti vlasnik s istim podacima.¹⁴¹ U produžetku linije koja na sjeveroistoku završava česticom označenom brojem 63, a koja se nakon ulice spaja sa zgradom označenom brojem 15, koju smo prethodno analizirali, završava perimetar naselja koji obuhvaća nekadašnju starogradsku jezgru.

¹³⁵ AST, Ca. Fr., A., 541, fol. ZM-55-26

¹³⁶ AST, Ca. Fr., A., 541, 570, fol. ZM-55-26

¹³⁷ AST, Ca. Fr., A., 542, 549, 569, fol. ZM-55-26

¹³⁸ AST, Ca. Fr., A., 542, fol. ZM-55-26

¹³⁹ AST, Ca. Fr., A., 542, fol. ZM-55-26

¹⁴⁰ AST, Ca. Fr., A., 542, 549, fol. ZM-55-26

¹⁴¹ AST, Ca. Fr., A., 542, 543, fol. ZM-55-26

Izvan oboda gradskih zidina, odnosno perimetra naselja koji se naslanja na nekadašnje zidine, nalazi se čestica označena brojem 65. Prema katastarskom zapisu pod rednim brojem 91 kao vlasnik je naveden Paul Mendicovich sa zapisom *Pilliahy*. Ista se čestica javlja i u zapisima pod rednim brojevima 95, 98, 102 i 109 u kojima se javljaju isti podaci o vlasniku.¹⁴² Sa stražnje strane čestice označene brojem 65, nalazi se parcela označena brojem 64. U zapisu pod rednim brojem 93, kao vlasnik je naveden Gregor Mendicovich također sa zapisom *Pilliahy*. I ova se čestica javlja u još dvama zapisima, pod rednim brojevima 96 i 101, u kojima se javljaju isti podaci o vlasniku.¹⁴³ S južne strane čestice 65, nalaze se čestice označene brojevima 66 i 67. One se ujedno nalaze i na sjevernom dijelu naselja, izvan gradskih zidina, odnosno izvan perimetra starogradske jezgre, a sa suprotne strane niza zgrada sastavljenih od objekata označenih brojevima od 12 do 15.

Za česticu označenu brojem 66, prema zapisu pod rednim brojem 97, kao vlasnik je naveden Anton Mendicovich sa zapisom *Pilliahy*. I ova se čestica javlja u nekoliko zapisa, pa se tako u zapisima pod rednim brojevima 103 i 110, ponovno javlja Anton Mendicovich.¹⁴⁴ S južne strane čestice označene brojem 66, nalazi se čestica označena brojem 67. U katastarskom zapisu pod rednim brojem 104, kao vlasnik je naveden Mihael /pistur/ Mendicovich.¹⁴⁵ Sjevernije od njih, nakon triju čestica označenih brojevima 1, 2 i 3, za koje je u popisu vrsta usjeva (*Generi di Coltura*) zapisano da se radi o povrtnjacima (*orto*),¹⁴⁶ a koji su na mapi označeni zelenom bojom, nalaze se čestice označene brojevima 68 i 69. U sastavu čestice označene brojem 68, nalazi se jedan objekt, obojan u svijetlocrvenu boju, ali bez broja. Vlasnik parcele je, zajedno s tom zgradom, prema zapisu pod rednim brojem 105, zapisan nečitko. Jedino što se da iščitati je /pistur/ i prezime Mendicovich.¹⁴⁷ Što se tiče parcele označene brojem 69, ona je, prema zapisu pod rednim brojem 106 bila u vlasništvu Thomasa Mendicovicha.¹⁴⁸ Nastavljajući kretanje u smjeru sjevera, na nešto udaljenijem mjestu od starogradske jezgre, nalazi se čestica označena brojem 70. Njoj su pridružene dvije zgrade, međutim, za taj „kompleks“ nema podataka u katastru. U njegovoj se blizini nalazi također jedna čestica označena brojem 72. U njezinom su sastavu dva objekta označena žutom bojom što znači da su izgrađeni od drva. Pojavljuje se u dva zapisa, pod rednim

¹⁴² AST, Ca. Fr., A., 542, 543, fol. ZM-55-26

¹⁴³ AST, Ca. Fr., A., 542, 543, fol. ZM-55-26

¹⁴⁴ AST, Ca. Fr., A., 543, fol. ZM-55-26

¹⁴⁵ AST, Ca. Fr., A., 543, fol. ZM-55-26

¹⁴⁶ AST, Ca. Fr., A., 241, fol. ZM-55-26

¹⁴⁷ AST, Ca. Fr., A., 543, fol. ZM-55-26

¹⁴⁸ AST, Ca. Fr., A., 543, fol. ZM-55-26

brojevima 111 i 112, ali je ime vlasnika napisano nečitko. Jedino što se raspoznaje je prezime Mendicovich.¹⁴⁹ U neposrednoj blizini, nalazi se čestica označena brojem 71, također obojana žutom bojom, za koju nema podataka.

Na južnoj strani nailazimo na dvije čestice označene brojevima 73 i 74. One se nalaze na sjeverozapadnom dijelu naselja izvan gradskih zidina, duž ulice koja se nalazi između njih i prethodno analiziranih zgrada označenih brojevima od 9 do 12. Prema zapisu pod rednim brojem 122, vlasnik čestice označene brojem 73 je Barthol Millotich iz *Millotichy* (današnje selo Milotići).¹⁵⁰ Što se tiče čestice označene brojem 74, njezin je vlasnik, prema zapisu 120, Stephan Millotich, također iz *Millotichy*. Zapis pod rednim brojem 121 donosi iste podatke.¹⁵¹

Nešto dalje od parcela označenih brojevima 73 i 74, nalazi se čestica označena brojem 75 u čijem je sastavu i jedna zgrada. Prema zapisu pod rednim brojem 119, vlasnik je čestice Mihael Nacinovich, ponovno iz *Millotichy*.¹⁵² Do nje se nalazi čestica označena brojem 76. Prema zapisima pod rednim brojevima 113 i 118, njezin je vlasnik bio Anton Millotich iz *Millotichy*.¹⁵³

Također izvan gradskih zidina, zapadno od same starogradske jezgre, nalaze se dvije čestice označene brojevima 77 i 78. Svaka od njih uz sebe ima po jednu pridruženu zgradu, ali bez brojeva. Za česticu označenu brojem 77, nema podataka, dok je vlasnik čestice označene brojem 78, prema zapisu pod rednim brojem 114, bio Martin Millotich iz *Millotichy*. Zapisi pod rednim brojevima 115, 116 i 117 donose iste podatke.¹⁵⁴

Na samom zapadnom dijelu naselja, udaljeno od starogradske jezgre nalazi se objekt koji je označen brojem 79 i malim križem. To znači da se radi o maloj crkvi koju spominje i Valvasor u svome tekstu kada kaže da se jedna crkva nalazi ispred grada i da je podignuta u čast sv. Antuna Padovanskog. Međutim, u katastarskom zapisu pod rednim brojem 124, kao njezin vlasnik zapisan je Joseph Scherle sa zapisom *Piczupari* (današnje selo Picupari), a sam je objekt,¹⁵⁵ prema zapisu

¹⁴⁹ AST, Ca. Fr., A., 543, fol. ZM-55-26

¹⁵⁰ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁵¹ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁵² AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁵³ AST, Ca. Fr., A., 543, 544, fol. ZM-55-26

¹⁵⁴ AST, Ca. Fr., A., 543, 544, fol. ZM-55-26

¹⁵⁵ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

koji se odnosi na vrste usjeva (*Generi di Coltura*) smješten na komunalnoj cesti (*strada comunale*) označen brojem 102.¹⁵⁶

S istočne strane crkve, nalaze se čestice označene brojevima od 80 do 82. U sklopu čestice označene brojem 80 nalaze se tri zgrade od kojih su dvije obojane u žuto, a jedna u svijetlocrveno, što znači da su dvije drvene, a jedna stambena. Zapisi pod rednim brojevima 123, 126 i 127 donosi ime vlasnika, Mathias Udovicich iz *Piczupari*.¹⁵⁷ Do nje, nalazi se čestica označena brojem 81 u čijem su sastavu četiri zgrade, tri obojane u žuto, a jedna u svijetlocrveno. Prema zapisu pod rednim brojem 128, kao vlasnik čestice naveden je Martin Udovicich iz *Piczupari*.¹⁵⁸ Čestica označena brojem 81, graniči sa česticom označenom brojem 20 za koju je u zapisniku o vrstama usjeva (*Generi di Coltura*) zapisano da se radi o povrtnjaku (*orto*).¹⁵⁹ Usred te parcele, odnosno povrtnjaka nalazi se zgrada označena brojem 82 bojana u žuto. Prema zapisu pod rednim brojem 129, kao vlasnik je zapisan Marcus Udovicich iz *Piczupari*.¹⁶⁰

Iako se u nedalekoj blizini Tinjana, odnosno njegove starogradske jezgre javlja još nekoliko objekata i zelenih površina, što povrtnjaka što vinograda, ovaj se rad neće baviti time te sa zgradom označenom brojem 82, završava urbanistička analiza starogradske jezgre Tinjana i objekata u njezinoj neposrednoj blizini na temelju plana Tinjana iz Katastra Franje I.

g) Usporedba katastarskih mapa Tinjana Katastra Franje I. i današnjeg katastra

Temeljem usporedbe katastarskog plana Tinjana Katastra Franje I. i današnjeg katastra,¹⁶¹ možemo zaključiti da po pitanju položaja stare gradske jezgre i načina njezinog pružanja te odnosa s okolišem nije bilo značajnijih promjena. Ono što svakako treba naglasiti jesu promjene koje su se dogodile na tom prostoru prije samog nastanka katastra 1820. godine.

Na središnjem dijelu naselja koji stoji na povišenom platou, nalazi se kasnobarokna župna crkva i zvonik od kojeg se zrakasto granaju poprečne ulice, a glavna od njih, usmjerena prema jugu, formirana je u osi nekadašnjih gradskih vrata.¹⁶² Takav se položaj crkve i raster glavne ulice može

¹⁵⁶ AST, Ca. Fr., A., 245, fol. ZM-55-26

¹⁵⁷ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁵⁸ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁵⁹ AST, Ca. Fr., A., 241, fol. ZM-55-26

¹⁶⁰ AST, Ca. Fr., A., 544, fol. ZM-55-26

¹⁶¹ *Zajednički informacijski sustav zemljišnih knjiga*, URL:

<https://oss.uredjenazemlja.hr/public/!rServices.jsp?action=publicLdbExtract>. (13.09.2020.)

¹⁶² KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 265

vidjeti na planu Tinjana iz 1820. godine te na planu Tinjana iz današnjeg katastarskog snimka (Sl. 14. – 15.).

Kao što je već spomenuto, u samoj jezgri naselja nalazile su se dvije crkve. Veća, prikazana na Petronijevoj grafici, župna je crkva posvećena sv. Šimunu i Judi, dok je prvotna župna crkva (manja, istočna, s Petronijeva prikaza) nosila titular sv. Antuna Opata. Potreba za većom župnom crkvom riješena je gradnjom nove crkve pored stare (a ne njezinim povećanjem, kako je to inače bio slučaj). Međutim, obje su crkve bile srušene u drugoj polovici 18. stoljeća, prilikom gradnje sadašnje župne crkve¹⁶³, za vrijeme upravljanja tinjanskog župnika Ivana Šestana.¹⁶⁴

Uz stambene kuće, o procvatu naselja u vrijeme baroknog klasicizma govori upravo njegova monumentalna crkva sv. Šimuna i Jude Tadeja, podignuta na središnjem platou između 1755. i 1773. godine koja se ponajprije odlikuje razrađenom prostornom organizacijom. Radi se o kasnopalladijevskoj jednobrodnoj longitudinalnoj građevini s bočnim kapelama, raščlanjenoj pilastrima te nadsvođenoj bačvastim svodom sa susvodnicama, poput obližnje pavlinske crkve sv. Petra u Šumi, dok je nad kvadratičnim svetištem sa stiješnjem zaključkom kupolasti svod. S druge strane, tinjanska se župna crkva i udaljava od pavlinske crkve time što ne ponavlja tzv. „*Wandpfeiler*“ sustav izgradnje, a osim navedenih karakteristika, crkvu kasnopalladijevskom tipu crkava približava i trokutni zabat kojim je njezino pročelje zaključeno.¹⁶⁵ Međutim, crkva je svoj pečat tinjanskoj urbanoj cjelini dala monumentalnim elegantnim klasicističkim pročeljem, artikuliranim velikim redom pilastara, te obogaćenim dekorativnim skulptorskim elementima. Upravo navedeni elementi ove raskošne crkve (dva para plitkih bočnih kapela, kupolasto svođeno kvadratično svetište te raščlamba unutrašnjih zidova i pročelja, poput hrama zaključenog trokutnim timpanonom) vezuju ju uz graditeljsko nasljeđe venecijanske Istre s prisustvom neopalladijevskog tipa.¹⁶⁶ Crkva osim toga svjedoči i o kulturi naručitelja, kao i o tadašnjem prosperitetu naselja, koje je financijski moglo podnijeti takav građevinski pothvat.¹⁶⁷

¹⁶³ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 268-269

¹⁶⁴ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR, (bilj. 7), 49

¹⁶⁵ VLADIMIR MARKOVIĆ, *Crkve 17. i 18. stoljeća u Istri – tipologija i stil*, (ur.) Sandra Križić Roban, Zagreb, 2004., 108

¹⁶⁶ KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Crkve habsburške Istre između srednjoeuropskog i venecijanskog baroka*, u: *Barokna arhitektura*, (ur.) Nives Tomačević, Zagreb, 2015., 340

¹⁶⁷ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 276

Nova crkva podignuta je u vrijeme vladanja carice Marije Terezije i njezina sina Josipa II. Pazinski knez je tada bio Josip (Laderchi) Montecuccoli, kako pokazuje i natpis na ploči uzidanoj u crkveno pročelje: „REGNATE MARIA THERESIA IMP. ET REG. APPLICA AUGUSTISSIMO FILIO IOSEPHO II ET IOSEPHO MONTECUCCOLI COMITE PISINII HAEC DOMUS DEI REFLORUIT“¹⁶⁸, a njegovo se ime pojavljuje i u samom katastru iz 1820. godine gdje je Modena navedena kao mjesto odakle dolazi. (Sl. 16.)

Cijela crkva, prema natpisu, podignuta je zaslugom i brigom tinjanskog župnika Ivana Šestana i trudom tinjanskih župljana koji su to radili besplatno. Gradnja je započela 1755. godine, a s uređenjem unutrašnjosti i fasade završilo se između 1755. i 1773. godine. Crkvu je 24. lipnja 1798. godine posvetio biskup Ignazio Gajetan.¹⁶⁹

Uz crkvu, odnosno njezin zvonik, vezano je i pitanje mjesta na kojem se nalazio nekadašnji kaštel kojega je Tinjan imao upravo zbog strateškog položaja na granici između Mletačke i Austrijske Istre. U prilog njegovom postojanju ide i opis Tinjana novigradskog biskupa Giacoma Filippa Tommasinija gdje se spominje bastion u sredini koji štiti crkvu: „*Il castelo di Antignana è sovra un monte discosto tre miglia da Terviso circondato da muraglie e fossa intorno con un bastione in mezzo tenendo la sua chiesa.*“¹⁷⁰ U okviru srednjovjekovnog građevnog razvoja Tinjana, moguće je na povišenom sjeverozapadnom dijelu naselja definirati kružnu jezgru popraćenu paralelnim kružnim prstenom fortifikacija u južnoj, nižoj zoni naselja. Samim time, ističe se problem lokacije kaštela koji se, s obzirom na konfiguraciju terena i na kružne formacije unutar naselja, najvjerojatnije nalazio na spomenutom povišenom mjestu, odnosno na povišenom sjeverozapadnom platou. Također, prema nekim istraživanjima, format zvonika župne crkve također govori da je zapravo riječ o adaptaciji starije kule kaštela.¹⁷¹

Gradnjom monumentalne crkve, transformiralo se i središte samog naselja kojim sada dominira monumentalno crkveno pročelje, umjesto dviju starijih crkvice tradicionalnih oblika, dajući time reprezentativnu kulisu središnjem trgu.

¹⁶⁸ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR, (bilj. 7), 49

¹⁶⁹ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR, (bilj. 7), 49

¹⁷⁰ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 268

¹⁷¹ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 268

Kada se trg ispred župne crkve analizira u odnosu na ostatak naselja, može se zaključiti da se zapravo radi o relativno malom prostoru nepravilnog oblika. Ono što treba naglasiti je da trg ne uvjetuje položaje kuća i crkve koje ga okružuju, nego da je njegov prostor definiran pročeljima stambenih kuća i monumentalnim pročeljem barokne župne crkve.

S južne strane, prostor trga „zatvara“ glavna ulica s dvjema baroknim stambenim kućama. Sa sjeverne strane, trg je zatvoren pročeljem župne crkve, sa zapadne strane određen je prilazom, kojim se danas najčešće prilazi crkvi i trgu, i stambenim kućama, a s istočne strane omeđen je prostorom do tzv. *Casamare*.

Krećući u usporedbu planova Tinjana iz 1820. godine i današnjeg katastra Tinjana zapadno od crkve, preklapanjem tih dvaju planova (Sl. 17.) može se vidjeti da se danas na mjestu čestica koje su na planu Tinjana Katastra Franje I. označene brojevima 2 i 3, nalazi samo ona označena brojem 2, a koja je u današnjem katastru navedena kao kuća, ali u vlasništvu Crkve sv. Šimuna i Jude Tadeja (CHIESA DEI S. SIMONE E GIUDA TADDEO D'ANTIGNANA). Danas je taj prostor u sastavu crkve i koristi se za održavanje manjih misa povodom obljetnice smrti pokojnika.

Ono gdje se vidi razlika je svakako u čestici označenoj brojem 3, i na planu Tinjana iz Katastra Franje I. i na planu Tinjana današnjeg katastra. Kao što je već navedeno, 1820. godine, vlasnik je ove čestice bio Anton Šestan. Međutim, danas te kuće više nema, već se na tom mjestu nalaze recentni izvedeni betonski potpornji koji podupiru česticu broj 2 te nisko raslinje.

Sa zapadne strane čestica označenih brojevima 2 i 3, danas se nalazi niz stambenih kuća. U usporedbi s planom Katastra Franje I. u odnosu na današnji plan naselja, vide se manja odstupanja po pitanju brojeva čestica i granica između njih, međutim, perimetar je ostao isti i poklapa se sa stambenim nizom prikazanim na planu Tinjana iz 1820. godine. Ono što je zanimljivo je da je 1945. godine, danas stambena kuća (građena na zapadnom potezu zidina) u katastru upisana pod brojem 5/1, bila tzv. Kazarna koja je kupljena 1950. godine i prenamijenjena u stambenu kuću. U razgovoru s vlasnikom i njegovom suprugom, doznajem kako je ostao sačuvan mali dio izvornih vrata kazarne odnosno zatvora kao i samica, koju su oni prenamijenili u ostavu (Sl. 18. – 19.).

Također, u produžetku ove kuće, nalazi se objekt (građen na zapadnom potezu zidina) koji je u današnjem katastru upisan pod brojem 6/6 kao kuća, vlasnika Bože Udovičića od Karla. U razgovoru s njegovim sinom, doznajem kako im se u konobi nalaze nekadašnja vrata odnosno

prolaz u sklopu zidina. Oni su ga kasnije zazidali u prozor ali se dio zida i otvor s voltom i dalje vide (Sl. 20. – 21.).

Ako se pogleda plan Tinjana publiciran u članku Katarine Horvat Levaj¹⁷² s ucrtanim perimetrom zidina, kako očuvanih tako i nestalih (Sl. 22.), može se uočiti da su današnje kuće koje čine zapadni i sjeverozapadni potez starogradske jezgre, zapravo građene na liniji gradskih zidina. One su danas manjim dijelom vidljive na sjeverozapadu (Sl. 23.), a ostatak je uklopljen u zidove kuća koje su većinom ožbukane što se vidi već i na fotografiji iz 1899. (Sl. 24.) ali i danas (Sl. 25.). To se može potvrditi i obilaskom terena jer su zidovi tih kuća daleko deblji od nasuprotnih zidova.

Na sjevernom dijelu naselja, kada se pogleda planove iz 1820. godine i danas, uočavaju se promjene po pitanju urbanističkog razvoja naselja. Na prostoru između niza čestica označenih brojevima od 12 do 15 i dviju čestice označenih brojevima 66 i 67 (danas označenih brojevima 3 i 2, a koje se odnose na vrtove) na planu Katastra Franje I. ucrtana je cesta, dok se danas njezin perimetar suzio, cesta je svedena na manji opseg, a okružuje je nisko raslinje.

Sa zapadne strane čestica 66 i 67 (danas označene brojevima 2 i 3), nalazi se cesta koja je ucrtana i na planu Tinjana Katastra Franje I., a koja vodi do čestica 70, 71 i 72 (danas 70/2, 70/1 i 72). Na planu Katastra Franje I. na ovom su mjestu ucrtane tri drvene građevine bojana žutom bojom, dvije svijetloružičastom i jedan veći prostor bojan bijelom bojom što upućuje na dvorište ili neki javni prostor. Danas je situacija na terenu nešto drugačija, pa se na tom mjestu nalaze tri zidane kuće s dvorištima.

Vraćajući se na perimetar starogradske jezgre, odnosno na prostor unutar same jezgre nailazimo na skupinu zgrada koje su na planu iz 1820. godine označene brojevima od 16 do 21. Danas je ta ista skupina zgrada označena istim brojevima, izuzev broja 21 i sami se perimetri građevina nisu mijenjali osim izgradnje stambenih kuća sjeverno od čestice koja je na planu iz 1820. godine označena brojem 21, čime je zatvoren prolaz koji vodi u sjeverni dio naselja.

S istočne strane ove skupine zgrada na planu iz 1820. godine ucrtane su dvije čestice označene brojevima 22 i 23. Danas se na mjestu nekadašnje čestice označene brojem 22 nalazi kuća, a ispred

¹⁷² KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 16), 264

nje, na nekadašnjoj čestici broj 23, nalazi bazen, odnosno prostor koji je u današnjem katastru upisan kao dvorište.

Južno od njega, nalazi se manji prolaz koji vodi od okolnog prostora crkve u istočni dio naselja, što se poklapa s planom Tinjana iz 1820. godine. Južno od prolaza, na istom je planu ucrtan niz od nekoliko čestica označenih brojevima od 24 do 26. Nekadašnji perimetar čestica zadržan je i danas, ali samo s jednom zgradom, *Casamarom* (Sl. 26.) koja je u današnjem katastru upisana pod brojem 24, što se poklapa s planom iz 1820. godine, i koja je upisana kao kuća, a do nje je pod brojem 25 upisano dvorište. Ono što se tu može primijetiti je da je u katastarskom zapisu iz 1820. godine, *Casamara* zapisana kao *Mansionaria Casamara* ali na čestici broj 26. Nekadašnje čestice 26 danas nema, nego je taj prostor obuhvatila čestica broj 25 koja je u današnjem katastru, kao što je prethodno navedeno, zapisana kao dvorište.

Na temelju uklesane godine MDLII na njezinom pročelju tzv. *Casamaru* hipotetski možemo datirati u 1552. godinu (Sl. 27.) no njezino je današnje oblikovanje plod zahvata iz 1852. godine kada je i nastao natpis na pročelju kojim su zabilježene obje godine. Kada godine 1820. Juraj Dobrila započinje školovanje u njoj, tada je bila tzv. pomoćna župna škola, odnosno, pučka škola.¹⁷³ Kako je u to vrijeme Istra, pa s njome i Tinjan, bila pod austrijskom upravom, u *Casamari* se učio njemački jezik tako da je ona ujedno bila i osnovna škola u kojoj se nastava izvodila na njemačkom jeziku.¹⁷⁴

Iz natpisa na nadvratniku dakle doznajemo da je ova kuća potpuno pregrađena 1852. godine.¹⁷⁵ Tada je ožbukana i možemo samo nagađati je li preostalo nešto od izvorne konstrukcije. Iz ovoga se može zaključiti da je *Casamara*, koja je ucrtana u planu stare gradske jezgre Tinjana iz 1820. godine, drugačije izgledala u odnosu na to kako izgleda danas tako da je dio istočne „granice“ trga imao sasvim drugačiji izgled. Jedino je upitna pozicija građevine jer nije sigurno je li ona u vrijeme pregradnje preseljena s čestice broj 26 na česticu broj 24 na kojoj se i danas nalazi.

Na temelju usporedbe fotografije Casamare iz 1982. (Sl. 28.) i njezinog izgleda danas, mogu se uočiti dvije stvari. Prva je ta da na njezinom pročelju nedostaje spomen ploča postavljena u čast

¹⁷³ IVAN JELOVAC, MLADEN JUVENAL MILOHANIĆ, Dobrilina biografija, u: *Biskup Juraj Dobrila, zastupnik naroda Istre*, (ur.) Ilija Jakovljević, Pazin, 2008., 251

¹⁷⁴ Osnovni biografski podaci, u: *Juraj Dobrila 1812.-1882.: Zbornik radova sa znanstvenog skupa i manifestacija održanih 1982. godine u povodu 100-godišnjice smrti Jurja Dobrile*, (ur.) Galiano Labinjan, Pazin, veljača 1985., 12

¹⁷⁵ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR (bilj. 7), 50

Jurju Dobrili, koju je 19. lipnja 1982. otkrio tadašnji župnik Ivan Macinić, povodom obilježavanja 100-godišnjice smrti Jurja Dobrile.¹⁷⁶ Druga stvar koja se može vidjeti je uređenje prostora ispred *Casamare*.

Osim toga, danas se do *Casamare* nalazi spomen-popsrje Jurja Dobrile, otkriveno isti dan prilikom svečanosti u čast Jurju Dobrili. Temeljem fotografije iz 1982. godine, današnjih fotografija i podataka u spomenutom radu K. Horvat-Levaj, može se zaključiti da je istočni dio trga odnosno istočni prostor uz župnu crkvu, tek nešto prije 19. lipnja 1982. godine uređen, da ga na *Casamari* tek od tog dana krase spomen ploča Jurju Dobrili kao i njegovo spomen-popsrje i da je takvo uređenje zadržao sve do danas. S obzirom da je taj dio tada preuređen, može se zaključiti da je i u tom smislu trg drugačije izgledao 1820. godine.

Činjenica je da na prvom katastru *Casamara* nije bila samostojeća građa, nego se je pokraj nje nalazila još jedna kuća čiji je vlasnik bio ranije spomenuti Georg Scherle. Međutim, u razgovoru s lokalnim stanovnikom Josipom Benedettijem (rođ. 1937. godine), doznajem kako se južno od današnje zgrade *Casamare* nalazila kuća u vlasništvu obitelji Depiera sve do 1945. godine, nakon čega oni odlaze u Italiju i prodaju kuću obitelji Kacijanić. Međutim, obitelj Kacijanić ju je odlučila srušiti i od tog materijala sagraditi kuću u obližnjem selu koja i danas postoji i u kojoj i danas žive. Kuća obitelji Depiera nalazila se odmah do *Casamare*.¹⁷⁷

Analizom Tinjana iz 1820. godine i danas, parcela gdje se nalazila kuća obitelji Depiera vidljiva je i onda i danas, kada se u katastru vodi kao dvorište i u vlasništvu je Općine. Međutim, nakon njezinog rušenja, trg je dobio posve novi izgled jer se otvorio pogled na zgrade iza *Casamare* i „briše“ se dio istočne granice. Ono što valja napomenuti je da je ova kuća bila tipični primjer renesansne gradnje, a na sličan je način građena i kuća u glavnoj ulici datirana 1442. godinom (Sl. 29. – 30.). Međutim, važno je naglasiti kako se vjerojatno radi o kasnosrednjovjekovnoj kući koja je u kasnoj fazi pregradnje dobila renesansne monofore i konzole.

Što se tiče južnog dijela naselja, ono se nije puno mijenjalo u odnosu na stanje iz 1820. godine i danas. Promjene koje se vide jesu na samom jugu naselja, istočno od gradskih vrata, gdje na planu

¹⁷⁶ ENRICO DEPIERA, HRVOJE DEFAR, (bilj. 7), 28

¹⁷⁷ Radilo se o kući s prizemljem, u kojem su se nalazile trgovine, i katom koji je bio stambeni dio. Bila je izgrađena u kamenu i za ono vrijeme radilo se o jednoj od najraskošnijih građevina Tinjana koja se nalazila na samom glavnom trgu odmah uz župnu crkvu.

iz 1820. godine nema tzv. „stare škole“ koja se na tom mjestu nalazi danas, a pogledom na njezinu vanjštinu (Sl. 31.), primjećuje se historicističko oblikovanje. Iako nema točnih podataka o godini izgradnje, može ju se smjestiti između šezdesetih i osamdesetih godina 19. stoljeća budući da prethodna pučka škola u *Casamari*, djeluje od 1820. do 1869. godine. Nakon toga je „krenula borba za otvaranje hrvatske škole“ nakon čega je ona (hrvatska pučka škola) počela s radom 1882. godine.¹⁷⁸ Ono što se još primjećuje jesu manje promjene u pružanju poprečne ulice u donjoj zoni naselja, u smjeru istok-zapad. Ta je ulica, ako se promatra plan Tinjana iz 1820. godine išla od čestice označene brojem 33 na zapadu pa sve do čestice označene brojem 50 na istoku naselja. Danas ta poprečna ulica još uvijek postoji, ali s tom razlikom što se njome s glavne ulice ne može ući u zapadni dio naselja zbog pregradnog zida (Sl. 32.), dok se ulaz u istočni dio još uvijek prohodan. Ono što se još mora spomenuti je da je u jednom trenutku, a svakako nakon 1820. godine ulica premošćena voltom koja spaja nekadašnje zgrade označene brojevima 31 i 39 (isti su brojevi čestica zadržani do danas). Čestica broj 31, danas stambena zgrada, datirana u 1442. godinu, primjer je reprezentativne renesansne arhitekture, mada, kako sam prethodno istaknula, vjerojatno se radi o kasnosrednjovjekovnoj kući s renesansnim pregradnjama. Nesumnjivo je to da dućanski otvori u prizemlju, obrubljeni kamenim okvirima, govore o nekadašnjem gradskom životu. Zajedno sa stambenim dijelom na prvom katu, renesansnim elementima poput polukružnih monofora, istaknutih streha na kamenim konzolama te sotoportikom, kojim kuća premošćuje kružnu ulicu, koja je sa zapadne strane zagrađena čime se prilagođava starijoj urbanoj strukturi, svjedoči sličnosti sa stambenim kućama drugih istarskih gradića. Ovakva gradnja, između ostaloga, svjedoči i o tadašnjem prosperitetu i razvijanju naselja.¹⁷⁹ Usporedbom fotografija iz 1974. (Sl. 33. – 34.) i one danas vidi se kako se zapravo nije puno toga promijenilo osim što danas kuća ima nove prozore i fugirano pročelje. Na istoj slici iz 1974. godine, vidi se i kuća koja je sa sjeverne strane spojena s renesansnom kućom na kojoj se također može vidjeti gradnja kamenom koja je karakteristična za cijelu istarsku arhitekturu, a koja je danas prekrivena modernom fasadom. Kada govorimo o fortifikacijama, one su se najbolje očuvale na južnom perimetru naselja. Zapadno od gradskih vrata, danas između čestica označenih 32/2 i 34, nalazi se manji fragment izvorno očuvanih gradskih zidina. Građena su od „izduženih kamenih kvadara, što

¹⁷⁸ GALIANO LABINJAN, *Literatura i gradivo u svezi sa školstvom Tinjanštine i Pazinštine u cjelini*, u: *Tinjanski zbornik*, (ur.) Josip Šiklič, Tinjan, 2005., 118

¹⁷⁹ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 271

upućuje na gotičko vrijeme nastanka – XIV. I XV. stoljeće – kada se prema pisanim izvorima i obnavljaju. Za to je doba karakteristično i završno obrambeno krunište sa zupcima (sada zazidanima).“ Navedeno se krunište jasno raspoznaje i na Valvasorovoj grafici gdje je zabilježeno i nekoliko puškarnica u obliku *ključanica*.¹⁸⁰

Reprezentativni karakter južne zone naselja, a time i južnog dijela trga, pruža barokna stambena gradnja 17. i 18. stoljeća. Radi se o nizu skladnih građevina, uklopljenih u srednjovjekovnu strukturu, te grupiranih na platou uz župnu crkvu, koji time postupno zadobiva obilježja trga. Kuće izgrađene u tom periodu, naglašene su većim tlocrtom i jednostavnim stilskim oblicima, poput lučnih portala raščlanjenih *bugnatom* i profiliranih vijenaca konveksno-konkavnih konzola. Također se sastoje od gospodarskih sadržaja u prizemlju, te stambenih prostorija na katu, ponekad s direktnim ulazom vanjskim stubištem. U tom pogledu ističe se kuća obitelji Prelac na uglu glavne ulice i trga pred crkvom, koja uz navedene elemente, u prizemlju sadrži i karakteristične uske vodoravno izdužene prozore konobe (Sl. 35.).¹⁸¹

Na temelju usporedbe fotografije te kuće iz 2000. godine (Sl. 36.) i fotografije današnjeg izgleda može se zaključiti da, iako je je kuća sagrađena u baroku, postavljanjem moderne fasade, trg je dobio novi izgled gdje se spaja „moderno“ i tradicionalno u smislu rimskog popločenja trga i gradnje kamenom.

Preko puta kuće obitelji Prelac, nalazi se još jedna kuća u njihovom vlasništvu (Sl. 37.). Na temelju fotografije pronađene u *Danici* iz 1972. godine (Sl. 38.), može se vidjeti da se radi o tradicionalnoj istarskoj gradnji kamenom. U prizemlju se nalazi konoba, stepenicama se uspinje na prvi kat gdje se dolazi do natkrivenog tzv. baladura. Sa stražnje strane se također nalaze izduženi prozori konobe, ali je i ova kuća, dobivanjem fasade, također izgubila izvorni „kameni“ izgled, a s obzirom da njezina bočna strana omeđuje trg sa zapadne strane, promijenila se vizura i tog dijela trga.

Daljnjom analizom katastarskog plana ponovno se može uočiti da su zgrade na potezu od jugozapada pa sve do jugoistoka građene na mjestu nekadašnjih zidina. Jedan je manji dio izvornih zidina očuvan na južnom dijelu naselja, dok je ostatak zidina većinom nestao ili se ponovno uklopio u postojeće kuće kao što je to slučaj sa „starom školom“, danas zgradom stanova čiji je

¹⁸⁰ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 266

¹⁸¹ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 272-273

stražnji, sjeverni zid izgrađen na potezu zidina. Radi se zapravo o liniji srednjovjekovno-renesansnih zidina koje je moguće pratiti sve do četverokutne kule na istočnom rubu naselja.¹⁸²

Kada govorimo o južnoj zoni naselja, njoj možemo dodati i česticu koja je na planu Tinjana iz 1820. godine označena brojem 34. Nje danas nema, a na tom se mjestu nalazi početak bočne ulice kojom se sa sjeveroistoka prilazi crkvi i povišenom platou naselja. Također, ono što se uočava je da je do čestice označene brojem 35 (danas 32), nakon 1820. godine izgrađena još jedna zgrada koja bi se nalazila izvan perimetra gradskih zidina. U današnjem je katastru ta zgrada označena brojem 34, upisana je kao kuća, a od 25.05.2018. u vlasništvu je Općine Tinjan za potrebe premještaja Zavičajne zbirke Depiera. Iako te kuće nema na Valvasorovoj i Petronijevoj grafici, ona bi se nalazila u blizini navedene kuće. Na temelju tih dvaju prikaza, uočava se okrugla (renesansna) kula, nazvana i bastionom, od koje danas nema vidljivih tragova, ali na njezinu poziciju upućuju ostaci stambene izgradnje koja prati liniju bedema.¹⁸³

Navedena kuća koja je rezervirana za premještaj Zavičajne zbirke važna je i stoga što se njezin stražnji, istočni zid naslanja na potez nekadašnjih gradskih zidina. Upravo je taj zid kuće jedan od pokazatelja i primjera očuvanja dijela gradskih zidina inkorporiranih u stambenu izgradnju (Sl. 39. – 40.).

Što se tiče donjeg, južnog dijela naselja izvan gradskih zidina, na karti iz 1820. godine uočavaju se zelene površine. Analizom postojećeg stanja tog prostora, primjećuje se da je zelene površine zamijenila cesta koja vodi sve do sjeverne strane naselja. Uz cestu, danas se nalazi nekoliko građevina koje izlaze izvan nekadašnjih gradskih zidina. Jedna od njih je čestica koja je u današnjem katastru zapisana pod brojem 47/2, a upisana je kao kuća s više vlasnika. Ponovno, u razgovoru s Josipom Benedettijem doznajem kako se s istočne strane kuće nalazio dvor (njega više nema, ostao je samo prostor), a upravo je sjeverni zid tog dvora bio nadozidan na temeljima gradskih zidina koje su djelomično i očuvane (Sl. 41.). Očuvane zidine možemo pratiti i u slijedu stambenih kuća (njihov sjeverni dio) koje su građene istočno od kuće s nekadašnjim dvorom, a koje se također nalaze izvan gradskih zidina. Posljednja kuća u ovom nizu danas je zgrada župnog dvora, na planu Tinjana iz 1820. godine označena brojem 50. U današnjem je katastru ova čestica s kućom i dvorištem također označena brojem 50, a pripada župi sv. Šimuna i Jude Tadeja. Sama

¹⁸² KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 266-267

¹⁸³ KATARINA HORVAT-LEVAJ, (bilj. 16), 267

kuća dio je skupine klasicističkih kuća s terasom, raščlanjena otvorima profiliranih vijenaca, sa smještajem na potezu srušenih gradskih zidina (Sl. 42. – 43.).

S istočne strane naselja, na planu Tinjana iz 1820. godine nalaze se dvije čestice označene brojevima 51 i 52. Danas se na tom mjestu nalaze čestice također označene brojevima 51 i 52, koje su u današnjem katastru zapisane kao zgrada, odnosno kao zgrada i dvorište. Kada se pogleda sam plan naselja, vide se odstupanja u njihovom položaju, kao i u cesti koja te dvije čestice dijeli od same jezgre naselja. Današnja je cesta puno uža i okružena dvorištima ostalih kuća kao i travnatim površinama.

Na sjeveru naselja, nalaze se čestice koje su na planu naselja iz 1820. godine označene brojevima 53 i 54. Na mjestu nekadašnje čestice broj 53 nalazila se istočna kula (Sl. 44.) koja je, prema riječima lokalnih stanovnika, u jednom trenutku u 20. st. pregrađena jer se nije moglo prolaziti cestom koja vodi uokolo nje do sjeverne strane naselja. Također, čestica označena brojem 54 na planu naselja iz 1820. godine obojana je zelenom bojom što upućuje da se tu nalazio povrtnjak, a danas je na tom mjestu čestica označena brojem 516. U katastru je upisana kao vrt, ali se na tom mjestu danas nalazi građevina koja je nekada bila štala, a kasnije nadograđena u dvokatnicu. Ono što treba istaknuti, ako se ponovno pogleda kartu naselja koju donosi Katarina Horvat-Levaj je da su zidine „sjekle“ današnju zgradu na čestici 516 i nastavljale se duž istočne kule. I ovdje nailazimo na gradnju kuće na nekadašnje zidine kao što je to slučaj s česticom koja je na današnjem katastru upisana pod brojem 57/1 kao kuća, dvorište, cisterna gdje istočni zid kuće ponovno sjeda na gradske zidine. Nakon toga njihov se trag gubi zbog građenja stambenih objekata ne prateći liniju gradskih zidina. Spomenuta kuća koja je u današnjem katastru upisana pod brojem 57/1 kao kuća, dvorište, cisterna danas je u vlasništvu Carmen Depiere, kćeri pok. Enrika Depiere. Kuća je oblikovana 1820. godine, odnosno tada dobiva klasicistički trijem, a zajedno sa starijom baroknom građevinom čini veliki „L“ sklop, naglašen „skladnim pročelnim trijemom i terasom s krunom cisterne“. Danas se od izvorne kamene gradnje ne vidi ništa budući da je kuća dobila modernu fasadu. Međutim, uz današnji župni dvor, i ona pripada klasicizmu prve polovice 19. stoljeća.¹⁸⁴ (Sl. 45. – 46.)

¹⁸⁴ KATARINA HORVAT-LEVAJ (bilj. 16), 275

Ono što još treba naglasiti je da se na mjestu nekadašnje čestice označene brojem 56 danas nalazi čestica označena brojem 53/1, upisana kao kuća, štala, nadstrešnica i dvorište. Radi se zapravo o staroj kući obitelji Depiera u kojoj se trenutno nalazi Zavičajna zbirka Depiera, a koja čeka preseljenje u već navedeni objekt na zapadnoj strani naselja kojega je Općina kupila prije dvije godine. Činjenica je da je kuća već bila izgrađena 1820. godine prilikom izrade Katastra Franje I., međutim, danas je nad ulazom u dvorište uklesana godina 1835. za koju se može pretpostaviti da je možda godina određene pregradnje kuće s obzirom na njezin tlocrt, odnosno vanjski oblik nekada i danas.

Krećući se prema sjeveru naselja prateći njegovu istočnu granicu uočavaju se manja odstupanja. Čestice označene brojem 64 na planu Tinjana iz 1820. godine više nema, a na tom se mjestu nalazi manji poljski put koji vodi u smjeru sjevera, dok se nešto južnije od nekadašnje čestice označene brojem 64, nalazi čestica označena brojem 63 koja je u katastru upisana kao štala.

Čestica označena brojem 62 na planu Tinjana iz 1820. godine bila je nešto manjih dimenzija, a danas, iako je upisana pod istim brojem kao zgrada, nešto je većih dimenzija. Čestica 61 se 1820. godine sastojala od zgrade i dvorišta, a danas, upisana pod brojem 60, registrirana je kao dvorište, s još jednom stambenom zgradom u svome sastavu.

Naselje se tek u 19. stoljeću znatnije počelo širiti izvan gradskih zidina, odnosno izvan svoga srednjovjekovnog perimetra.

Kada se analizira plan Tinjana iz 1820. godine, u neposrednoj blizini starogradske jezgre nalazi se svega nekoliko objekata, dok većinu čine povrtnjaci i vinogradi kao jedna od najučestalijih kultura kojom su se stanovnici ovoga kraja bavili.

Uspoređivanjem planova Tinjana iz 1820. godine i današnjeg plana, uočava se da su se perimetri prostora zapadno od starogradske jezgre uglavnom sačuvali s tom razlikom što je na tom mjestu danas veći broj objekata u odnosu na 1820. godinu. Ono što se odmah uočava na planu Tinjana iz 1820. godine je veći prostor nalik placu zapadno od čestice 34 koja se nalazi zapadno od gradskih zidina. Plac se širi, a potom sužava prema sjeveru kao i prema zapadnom dijelu naselja (Sl. 47.), čije suženje počinje između čestica 19, koja je u dijelu katastra u kojem su popisani usjevi zapisana kao povrtnjak (*orto*) i prethodno navedenih čestica označenih brojevima 78 i 79.

Od spomenutog placa tzv. komunalna cesta (*strada comunale*) vodi do crkve sv. Križa (Sl. 48.) koja je do 3.8.2015. bila grobna kapela. Na samom jugozapadu naselja je kasnije izgrađena nova, moderna grobna kapela koja je na navedeni datum prešla u vlasništvo Općine Tinjan. Prema J. Šikliću, crkva sv. Križa potječe iz doba romanike i sagrađena je u 13. stoljeću. Radi se zapravo o crkvici manjih dimenzija pravokutnog tlocrta s plitkom polukružnom apsidom upisanom u ravni začelni zid ¹⁸⁵ (Sl. 49.). Iako, mora se naglasiti, da bi crkvice zaista bila u potpunosti romanička, tada bi ona imala pravu apsidu s kamenim trijumfalnim lukovima i impostima. Ovako, s karakterističnim visoko postavljenim polukružnim otvorima i portalom ukazuje na izgradnju u doba baroka.

Portal je zaključen polukružnim lukom, a posebnost je i zvonik na preslicu s dva polukružna otvora (Sl. 50.). Današnji je oblik dobila 1728. godine za vrijeme barokne obnove kada crkvice dobiva prozore u obliku polumjeseca na sjevernom i južnom zidu, obnovljene okvire vrata kao i mramorni barokni *stipes* (opeka ili kamen) na kojem se najvjerojatnije nalazi drveni retabl.¹⁸⁶

Kada se pogleda južni dio komunalne ceste, na planu Tinjana iz 1820. godine cijeli je taj dio bio obuhvaćen povrtnjacima (*orto*). Međutim, gledajući u današnji plan Tinjana, na ovom se potezu nalaze kuće sve do spomenute crkvice posvećene sv. Križu, građene tako da prate nekadašnju komunalnu cestu, u današnji katastar upisanu pod brojem 8660/1 kao put.

Sjeverozapadno od crkvice sv. Križa, 1820. godine nalazio se još jedan veći prostor, ponovno nalik placu čiji se perimetar zadržao do danas, ali u nešto drugačijem obliku. Manji dio tog prostora danas zauzimaju zelene površine, a veći dio zauzima račvanje nekoliko cesta – jedna koja u smjeru zapada danas vodi do mosta, druga koja u smjeru sjevera vodi do glavne ceste Poreč-Pazin i treća koja je zadržala svoj položaj od 1820. godine. Radi se o manjem poljskom putu koji vodi do kuća. Južno od poljskog puta nalazio se ponovno povrtnjak (*orto*) na čijem se mjestu danas nalazi niz od nekoliko kuća. Do nekadašnjeg povrtnjaka, nalazile su se ranije navedene čestice označene brojevima od 88 do 81. Danas tih objekata nema, nego se na tom prostoru danas nalazi mali put koji vodi do jedne kuće, kao i jedna čestica danas označena brojem 81/5, u katastar upisana kao zgrada. Danas u toj zgradi ne živi nitko, a u 20. stoljeću ta je ista zgrada bila zapravo pošta (Sl. 51.). Prateći sjeverni dio nekadašnje komunalne ceste, odnosno današnjeg puta, nalazimo još jednu

¹⁸⁵ JOSIP ŠIKLIĆ, Crkve na području općine Tinjan, u: *Tinjanski zbornik*, (ur.) Josip Šiklić, Tinjan, 2005., 283

¹⁸⁶ JOSIP ŠIKLIĆ, (bilj. 185), 283

kuću izgrađenu na nekadašnjem povrtnjaku. Današnji je put u odnosu na komunalnu cestu iz 1820. godine zadržao svoj položaj i usmjerenje ali u nešto užem obliku. Vraćajući se ponovno na početni plac, sa sjeverne se strane pruža cesta koja ponovno vodi do glavne ceste Poreč-Pazin, a koje na planu iz 1820. godine nema. Duž ove ceste nalazimo ponovno nekoliko kuća koje se danas nalaze na česticama koje su u katastru iz 1820. godine označene brojevima 17 (upisana kao *campo nudo*) i 18 (upisana kao *orto*, odnosno povrtnjak).

Iako današnje naselje Tinjan obuhvaća puno veći prostor od ovdje navedenog i analiziranog, već je na temelju ovog relativno malog predloška uočljivo da se naselje unutar same jezgre nije puno promijenilo osim nekoliko kuća kojih danas više nema ili onih koje su njihovi vlasnici adaptirali i u manjoj mjeri time izmijenili njihov oblik.

Kućni niz podno nekadašnjih glavnih vrata nije postojao na katastru 1821. godine. Vjerojatno je nastao negdje u drugoj polovici 19. stoljeća bez izrazitijih stilskih obilježja. Na čitavom prostoru Poreštine od Vižinade preko Tara do periferije Poreča sačuvano je mnogo slično oblikovanih kuća. Jednako je i na Pazinštini te će graditelje takvih trebati identificirati među ovlaštenim zidarima koji se spominju u arhivskoj dokumentaciji Državnog arhiva u Pazinu.

Međutim, velike se promjene u odnosu na prvi austrijski izmjer 1820. godine uočavaju na prostoru izvan gradskih zidina. Osim stanja koje sam opisala u prethodnom poglavlju uočavam i druge gradnje koje su nastajale u razdoblju oko 1900. godine. To su gradnja tzv. Hiže istarskog pršuta i zgrade stare pošte. Zgrada stare pošte ujedno je najizrazitija predstavnica arhitekture historicizma na širem području Tinjana. Riječ je o katnici s potkrovljem čije je glavno pročelje simetrično ritmizirano fasadnim otvorima i ukrasnim razdjelnim vijencem. U prizemnoj je zoni pročelje bilo raščlanjeno lučnim otvorima naknadno reduciranim na manje pravokutne prozore. Glavni ornamentalni akcent pročelja predstavljao je balkon oslonjen na četiri povijene konzole te parapetom od lijevanog željeza. Između dva svjetska rata uz istočnu fasadu prigrađen je aneks ravnog krovišta okrunjen lijevanim historicističkim balustrima.

9) Odnos prema baštini

Današnje je naselje Tinjan, ujedno i središte Općine Tinjan i sjedište triju župa – Tinjana, Kringe i Muntrilja, i dalje jedno od važnijih mjesta u samom središtu Istre. Danas je on u regionalnim okvirima i šire najpoznatiji kao sjedište tzv. Općine istarskog pršuta, a manje je poznato da je

njegova arhitektonska baština iznenađujuće dobro sačuvana. Naglašavam iznenađujuće jer do trenutka kada sam dovršavala ovaj rad povijesno središte Tinjana još uvijek nije bilo registrirano kulturno dobro. Kao pojedinačno kulturno dobro registrirana je rodna kuća Jurja Dobrile¹⁸⁷, dok je kulturna baština Tinjana u ovom trenutku zaštićena jedino prostornim planom Istarske županije gdje se spominje nužnost da Ministarstvo kulture „što hitnije izradi kriterije i smjernice radi istovjetnog pristupa evidenciji ugroženih kulturnih dobara RH“.¹⁸⁸ Prema informaciji koju sam dobila u Konzervatorskom odjelu u Puli u tijeku su poslovi pripreme registracije povijesnog urbanističkog središta Tinjana kao kulturnog dobra.

Okolnost izostanka registracije povijesne urbanističke cjeline uvelike je pridonijela degradaciji naselja što se vidi po adaptacijama kuća na zapadnom obodu obzidanog povijesnog središta naselja gdje su osobito stradale gradske zidine.

Od javnih, komunalnih inicijativa povezanih sa zaštitom materijalne kulturne baštine treba spomenuti sanaciju i adaptaciju zgrade koja se nalazi pokraj crkve sv. Križa i njezino imenovanje u tzv. Hižu istarskog pršuta (Sl. 52. – 53.). Međutim, vidljivo je da u njezinoj obnovi nije sudjelovala konzervatorska služba jer su fasade te tipološki uobičajene izgradnje s prijelaza 19. u 20. stoljeće neprimjereno tretirane fugiranjem, umjesto žbukanjem vapnenom žbukom karakteristično za postanak i vrijeme izgradnje. U katastarskom operatu prve katastarske izmjere na lokaciji na kojoj se ona sada nalazi nalazila se zgrada mješovite uporabe te gospodarska zgrada i dvorište. Prilikom obnove zadržana je izvorna kamena gradnja i tipologija same dvokatnice, odnosno nekadašnje stambene kuće.

Također, u samoj je gradskoj jezgri 2015. godine Općina kupila kuću u koju se namjerava premjestiti Zavičajna zbirka Enriko Depiera (Sl. 54.): ta zbirka sadržava čitav niz predmeta vezanih za tradicijske običaje i zanate, razglednice, stare fotografije, razne uporabne predmete i sve ono što simbolizira Tinjanštinu, Tinjance i njihov način života tijekom stoljeća. Sama je zbirka ime dobila upravo prema Enriku Depieri (1926.-2017.) koji ju je 2013. godine darovao Općini Tinjan kada je osnovana i udruga koja skrbi o predmetima u zbirci.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Rodna kuća biskupa Jurja Dobrile, URL: <https://registar.kulturnadobra.hr/>. (24.09.2020.)

¹⁸⁸ Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije 2013.-2016., URL: http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/IZ_IZVJESCE_tekst_0818.pdf. (20.11.2020.)

¹⁸⁹ Zavičajna zbirka Enriko Depiera, URL: <https://www.istra.hr/hr/doziviljaji/kultura/muzeji-i-zbirke/2655>. (15.09.2020.)

Ono što također treba naglasiti u kontekstu zaštite kulturne baštine su i radovi na obnovi župne crkve. Godine 2007. vanjšina crkve je ožbukana. Pritom nije ožbukano pročelje, vjerojatno zbog potrebe konzervatorsko-restauratorskih sondiranja ali i restauracije skulptura Bogorodice, Sv. Šimuna i Jude Tadeja. Ožbukane su i župnoj crkvi susjedne kuće koje su do 2000. godine imale vidljivu gradnju kamenom. Pretežno neožbukana pročelja osobito su vidljiva na fotografijama iz 1964. Vidljiva struktura zida samom je trgu ali i cijelom naselju davala karakteristični pečat prošlosti i istinski duh starih istarskih gradića (Sl. 55.) Ono što je ostalo izvorno je kameno popločenje ulice koja vodi od gradskih vrata pa sve do crkve gdje se ono pruža u širini njezina pročelja. Ta je ulica s kućama koje su zadržale i svoj izvorni oblik i vidljivu gradnju kamenom najbolji odraz nekadašnjeg izgleda samog mjesta, dok je žbukanje pročelja ostalih kuća promijenilo vizure trga ali i čitavog naselja.

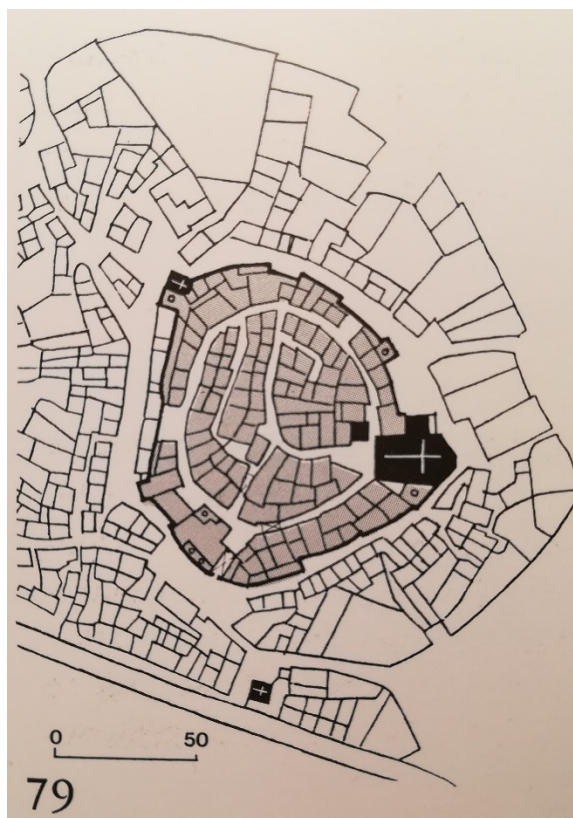
Ono za što se svakako i danas zna je toponim *Na mostu* kao i županski stol (Sl. 56.) Priču o tome kako se birao župan¹⁹⁰znaju danas i najmlađi. Ona čuva uspomenu na određeni stupanj autonomije koje je naselje imalo pod habsburškom upravom. O slikovitosti županskog stola svjedoči i činjenica da ga je Pietro Nobile zabilježio na svome crtežu prilikom putovanja po Istri. Na crtežu je (Sl. 57.) zabilježio tzv. *bocun* vina kojim se predahnulo za županskim stolom, „podno krošnji i ispred kule glavnih gradskih vrata“. Također je nacrtao, odnosno brzinski skicirao četvoricu za stolom, vjerojatno svoje suputnike pri izvidima cesta.¹⁹¹ Upravo takvi crteži imaju neprocjenjivu ne samo dokumentarnu važnost nego i važnost za kulturnu baštinu samog naselja, prepoznatu i prije više od 200 godina. Ono što treba naglasiti je i tradicija održana u izgledu današnjeg grba tinjanske općine (Sl. 58.), kao grafički osuvremenjenoj inačici poznatoj nam još s Valvasorove grafike iz 17. stoljeća (Sl. 59.).

¹⁹⁰ Prema tradiciji župan bi se birao na način da bi za stol sjelo 12, kandidata a na sredini bi se stola, u rupicu koja je i danas vidljiva stavila buba. Čekalo bi se i satima dok bi buba došla na bradu jednog od župana koji bi od tog trenutka i službeno bio proglašen županom.

¹⁹¹ MARIJAN BRADANOVIĆ (bilj. 83), 115

Sl. 1. Rasprostranjenost toponima tipa -an, -ana u Istri

Sl. 2. Bale u središnjoj Istri

Sl. 3. *Karta naselja s pretpostavljenom zonom prostiranja malo ranije jezgre naselja i ucrtanim zidinama, Prema : K Horvat Levaj i I. Haničar, Tinjan – građevni razvoj*

Sl. 4. Beram – primjer istarskog naselja urbanistički vrlo sličnoga

Sl. 5. Gradska loža sa zazidanim polukružnim otvorima, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1964.

Sl. 6. Gradska loža sa zazidanim polukružnim otvorima, 2020.

Sl. 7. Granica između austrijskog i mletačkog dijela Istre, 1596., reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

Sl. 8. Austrijski dio Istre s ucrtanim granicama regija, druga polovica 17. stoljeća, reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

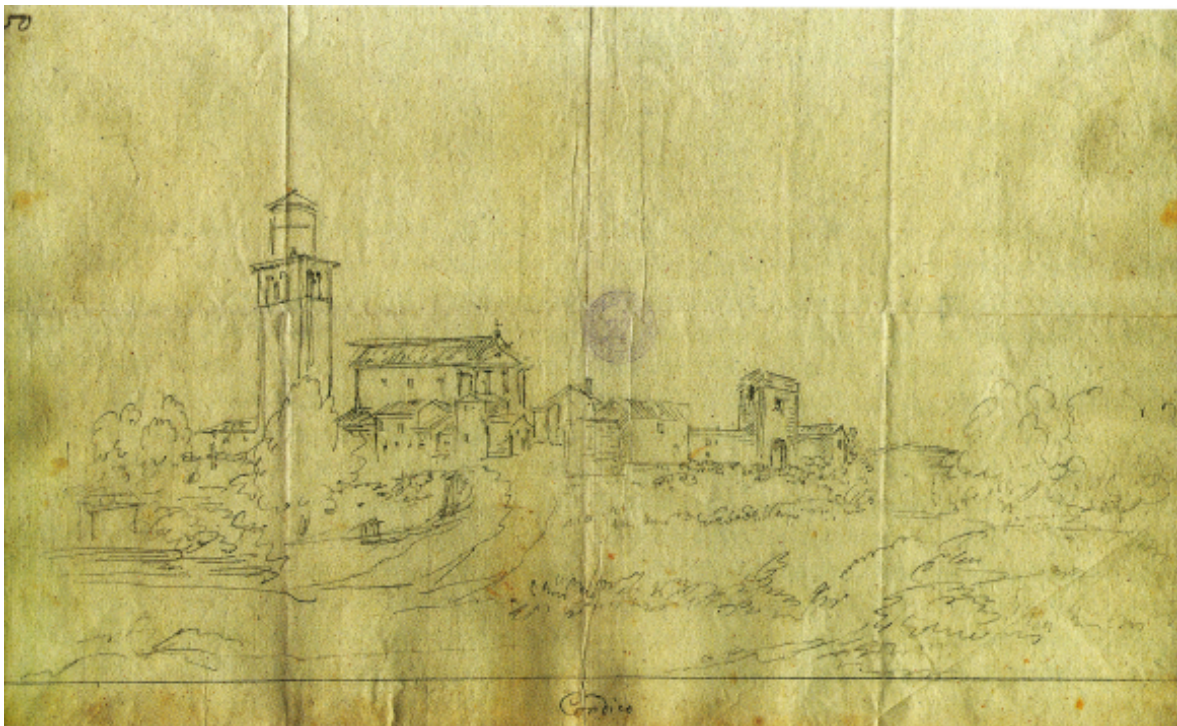
Sl. 9. Granica između austrijskog i mletačkog dijela Istre, 1596., detalj, reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

Sl. 10. Prospero Petronio, *Grafika Tinjana*, preuzeto iz „*Memorie sacre e profane dell'Istria*“, druga polovica 17. st.

Sl. 11. Tinjan na grafici u djelu „Die Ehre dess Hertzogthums Crain“ J. W. Valvasora, 1689.

Sl. 12. Pietro Nobile, *Tinjan, pogled sa zapada*, preuzeto iz „*Viaggio artistico attraverso l'Istria*“ Marijana Bradanovića, 2014.

ZEICHEN ERKLÄRUNG.

Plan 172

Blauer Grundbesitz	Klee	Fluss mit Schilfröhren	Wald	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen
Baumfelder	Wiese	Klee	Wald	Wald	Wald	Wald	Wald	Wald	Wald
Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen	Wald mit Buchen

Gebäude.

Wohnhaus Wirtschaftsgebäude Mauerwerk Gebäude Mauerwerk Gebäude Mauerwerk Gebäude Mauerwerk Gebäude Mauerwerk Gebäude Mauerwerk Gebäude

Conventionelle Bezeichnungen.

Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie

Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie Grenzlinie

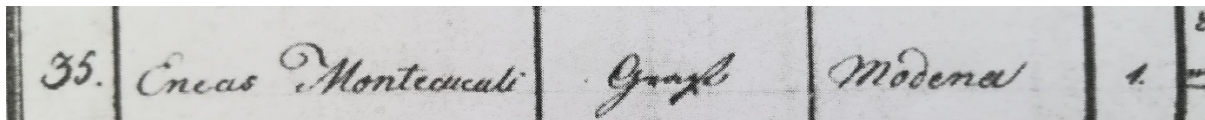
Sl. 13. Kartografski ključ za boje i simbole katastarskih planova franciskanske izmjere (Državni arhiv u Splitu, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju)

Sl. 14. Katastarski plan Tinjana, Katastar Franje I., DAPA, 1820.

Sl. 15. *Digitalni ortofoto Tinjana*, G.E.O.T.I.M. d.o.o., Poreč, 2018.

Sl. 16. *Katastar Franje I., Zapis kneza Montecucolija kao vlasnika župne crkve*, DAPA, 1820.

Sl. 17. Preklop katastra 1820. godine s digitalnim ortofotom Tinjana, G.E.O.T.I.M. d.o.o., Poreč, 2020.

Sl. 18. *Vrata nekadašnjeg zatvora s očuvanim dijelom originalnih okova*

Sl. 19. *Prostor samice s danas zamijenjenim vratima*

Sl. 20. *Nekadašnji prolaz u sklopu zidina zaključen plitkim segmentnim lukom, prolaz je naknadno reduciran na veličinu prozorskog otvora*

Sl. 21. Pročelje kuće građene na zapadnom potezu zidina s ulazom u konobu sa zazidanim nekadašnjim javnim prolazom

Sl. 22. Karta naselja s pretpostavljenom zonom prostiranja prvotne jezgre naselja i ucrtanim zidinama, Prema : K Horvat Levaj i I. Haničar, Tinjan – građevni razvoj

Sl. 23. Dio očuvanih gradskih zidina na zapadnom dijelu naselja

Sl. 24. Ožbukane kuće građene nad zapadnim potezom zidina, Zavičajna zbirka Enriko Depiera, 1899.

Sl. 25. Ožbukane kuće građene nad zapadnim potezom zidina

Sl. 26. Casamara

Sl. 27. Casamara, *Natpis o pregradnji 1852.*, Tinjan

Sl. 28. *Casamara*, fototeka Muzeja Grada Pazina, snimio Vladimir Bugarin 1982.

Sl. 29. Tzv. *Renesansna kuća u glavnoj ulici, Tinjan, 1442.*

Sl. 30. *Kameni kvadar s uklesanom godinom izgradnje tzv. renesansne kuće, 1442.*

Sl. 31. „Stara škola“

Sl. 32. Pregrađena poprečna ulica u južnoj zoni naselja

55379

Tinjan 9

I 30990

T i n j a n - kuća br. 33 - otvori u I. katu i detalj strehe
f o t o - B.Ružić 1. III 74.g.

Sl. 33. *Renesansni prozori na kući datiranoj u 1442. godinu, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1974.*

Tinjan 8

55378

Tinjan 8

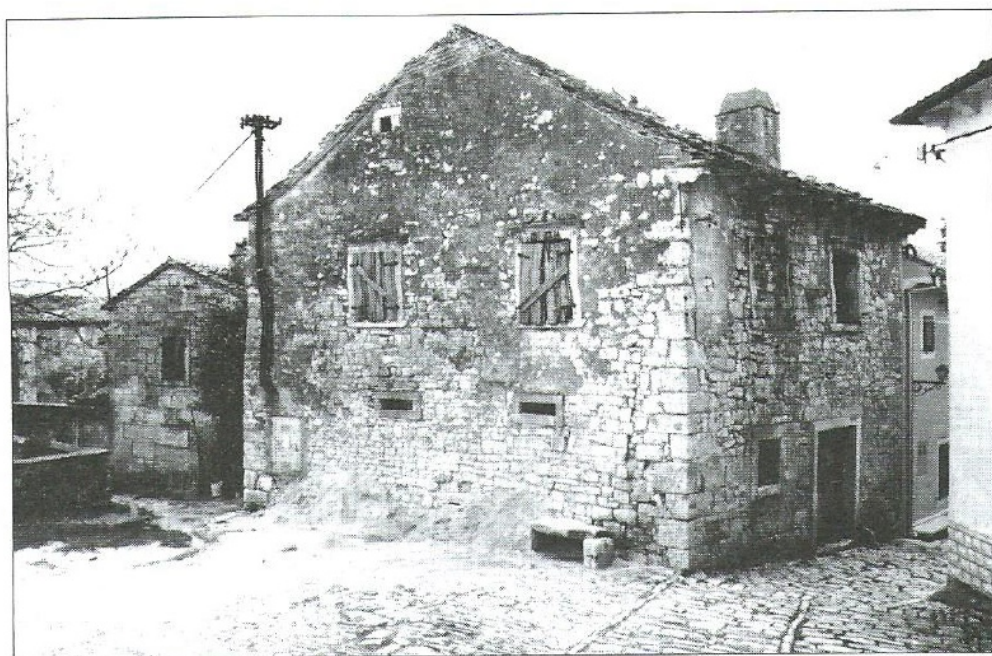
I 309894

T i n j a n - kuća br. 33 - ulična fasada
f o t o - Ružić l. III 1974.g.

Sl. 34. *Renesansna kuća u glavnoj ulici*, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1974.

Sl. 35. Barokna kuća na trgu ispred župne crkve – danas s fasadom, garažnim vratima i izduženim prozorima konobe

Sl. 36. Barokna kuća na trgu ispred župne crkve, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.

Sl. 37. Kuća Marije Prelac – danas s fasadom, Tinjan

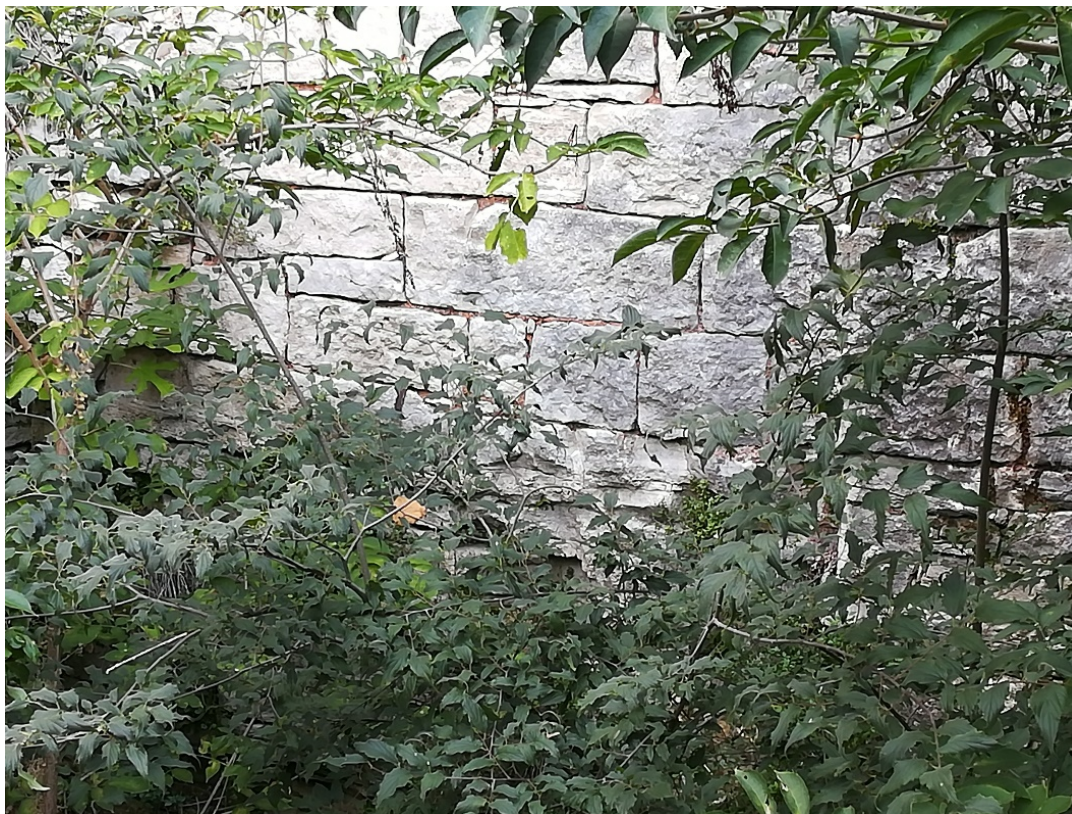
Sl. 38. Kuća Marije Prelac – fotografija iz Danice, Tinjan, 1972.

Sl. 39. Dio očuvanih gradskih zidina inkorporiran u stambenu izgradnju (Danas je to kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enrico Depiera), zapadna strana kuće

Sl. 40. Dio očuvanih gradskih zidina inkorporiran u stambenu izgradnju (Danas je to kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enrico Depiera, južna strana kuće

Sl. 41. *Očuvani dio zidina na južnom dijelu naselja*

Sl. 42. *Župni dvor*, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.

Sl. 43. *Župni dvor danas*

Sl. 44. *Istočna kula*

Sl. 45. *Kuća Depiera, klasicistički trijem iz 1820.*, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.

Sl. 46. *Kuća Depiera, klasicistički trijem iz 1820.*, danas

Sl. 47. *Plac s dvjema ulicama*

Sl. 48. *Nekadašnja komunalna cesta koja vodi do crkve sv. Križa*

Sl. 49. Unutrašnjost crkve sv. Križa

Sl. 50. Pročelje crkve sv. Križa

Sl. 51. „Stara pošta“

Sl. 52. Tzv. „Hiža istarskog pršuta“ pored crkve sv. Križa

Sl. 53. Tzv. „Hiža istarskog pršuta“

Sl. 54. Kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enriko Depiera

Tinjan 3

17103

Tinjan 3

II 7819

Tinjan - župna crkva - pročelje

Foto: S. Utrih Rijeka u III. 1964. godine.

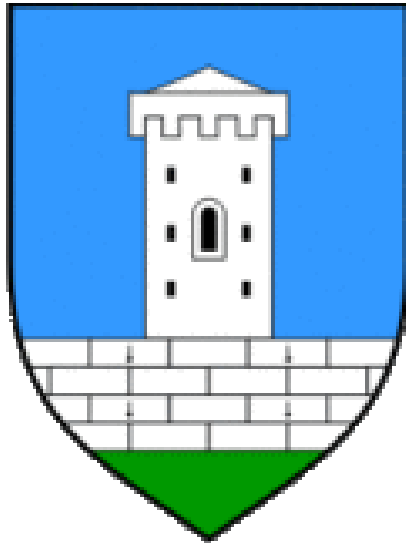
Sl. 55. Pročelje župne crkve Sv. Šimuna i Jude Tadeja, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1964.

Sl. 56. *Županski stol*

Sl. 57. Pietro Nobile, *Županski stol ispred kule glavnih gradskih vrata*, preuzeto iz „*Viaggio artistico attraverso l'Istria*“ Marijana Bradanovića, 2014.

Sl. 58. *Grb Općine Tinjan*

Sl. 59. *Grb Tinjana prema J. W. Valvasoru, Die ehre des herzogthums crain, Leibach, 1689., presnimak iz fototeke Konzervatorskog odjela u Rijeci*

10) Zaključak

Premda ovalni perimetar naselja i radijalno-koncentrični sustav izgradnje nalazimo kod brojnih istarskih naselja, Tinjan je jedan od sačuvanijih regionalnih primjera takve urbanističke organizacije koja svjedoči o velikom kontinuitetu naseljenosti. Kako u Tinjanu nije bilo arheoloških istraživanja možemo tek slutiti urbani razvoj u doba razvijenog srednjeg vijeka. Svi najstariji vidljivi materijalni ostatci arhitekture upućuju na razdoblje kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. Za tako malo naselje Tinjan se odlikuje izvanredno dobro sačuvanim grafičkim izvorima koji svjedoče o njegovom izgledu u ranom novom vijeku. Najprecizniji stariji grafički izvor o izgledu naselja je prva austrijska katastarska izmjera tj. Katastar Franje I. iz 1820. Ondje pronalazimo precizan tlocrt naselja s popratnim elaboratima. To je dragocjeni izvor saznanja o tadašnjem stanovništvu Tinjana i njegovoj privrednoj osnovi. Usporedbom ondašnjeg katastra i ovog današnjeg, vidi se izvrsna sačuvanost povijesne urbanističke osnove unutar same gradske jezgre, tj. unutar areala prostiranja nekadašnjih zidina. Zbog Katastra Franje I. i njegovih kasnijih reambulacija posebno dobro možemo pratiti razvitak naselja u posljednjih 200 godina kada se ono počinje širiti izvan gradskih zidina. Danas urbani prostor Tinjana, osim svoje obzidane gradske jezgre, obuhvaća puno veći areal, a sama planirana izgradnja izvan gradskih zidina rezultat je urbanističkog razvoja od druge polovine 19. stoljeća.

11) Popis kratica

- h) AST – Archivio di Stato di Trieste
- i) Ca. Fr. – Catasto Franceschino
- j) A. - Antignana

12) Popis literature

1. BERTOŠA MIROSLAV, *Mletačka Istra u XVI. I XVII. stoljeću I*, Pula, 1986.
2. BERTOŠA MIROSLAV, *Mletačka Istra u XVI. I XVII. stoljeću II*, Pula, 1986.
3. BERTOŠA SLAVEN, *Pazinska knežija*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2040>. (23.09.2020.)
4. BERTOŠA SLAVEN, BRADARA TATJANA, KUZMANOVIĆ NENAD, *Kunfini i znamenja – oznake granica i međa u Istri od srednjeg vijeka do našega doba*, 2010.
5. BERTOŠA SLAVEN, *Giacomo Filippo Tommasini*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2749>. (24.09.2020.)
6. BERTOŠA SLAVEN, *Uskočki rat*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2864>. (23.09.2020.)
7. BERTOŠA SLAVEN, *Petronio Prospero*, URL: <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2073>. (18.11.2020.)
8. *Blago Hrvatske iz arhiva mapa za Istru i Dalmaciju u Splitu*, Split, 1992.
9. BRADANOVIĆ MARIJAN, *Viaggio artistico attraverso l'Istria*, Kopar, 2014.
10. BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ KLARA, Najstarija prošlost Tinjana i okolice, u: *Tinjanski zbornik*, Tinjan, 2005.
11. DE FRANCESCHI CAMILLO, *Storia documentata della Contea di Pisino*, Venecija, 1964.
12. DEPIERA ENRICO, DEFAR HRVOJE, *Tinjan i njegova prošlost*, Tinjan, 1997.
13. *Gradina*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22971>. (10.8.2020.)
14. HORVAT-LEVAJ KATARINA, Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas, u: *Tinjanski zbornik*, Tinjan, 2005.
15. HORVAT-LEVAJ KATARINA, *Barokna arhitektura*, Zagreb, 2015.
16. IVETIC EGIDIO (ur.), *Između Republike i Carstva (1420. – 1797.)*, Rovinj, 2009.

17. *Izvešće o stanju u prostoru Istarske županije 2013.-2016.*, URL: http://www.zpuiz.hr/fileadmin/dokumenti/prostorni_plan/Ostali/IZ_IZVJESCE_tekst_08_18.pdf. (20.11.2020.)
18. JELOVAC IVAN, MILOHANIĆ MLADEN JUVENAL, *Biskup Juraj Dobrila, zastupnik naroda Istre*, Pazin, 2008.
19. KLEN DANILO, *Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, Vol. 14., 1970.
20. LABINJAN GALIANO, *Literatura i gradivo u svezi sa školstvom Tinjansštine i Pazinštine u cjelini*, u: *Tinjanski zbornik*, Tinjan, 2005.
21. MARKOVIĆ VLADIMIR, *Crkve 17. i 18. stoljeća u Istri – tipologija i stil*, Zagreb, 2004.
22. MATIJAŠIĆ ROBERT, *Antičko nasljeđe u toponimiji Istre (Toponimi tipa -an, -ana u Istri i Dalmaciji)*, u: *Histria Historica*, vol. 2, lipanj 1981.
23. MATIJAŠIĆ ROBERT, *Gospodarstvo antičke Istre*, Pula, 1998.
24. MATIJAŠIĆ ROBERT, *Tinjansko područje u antici*, u: *Tinjanski zbornik*, Tinjan, 2005.
25. MATIJAŠIĆ ROBERT, *Ageri antičkih kolonija Pola i Parentium i njihova naseljenost od I. do III. stoljeća*, Zagreb, 1988.
26. MILIĆ BRUNO, *Razvoj grada kroz stoljeća II., Srednji vijek*, Zagreb, 1995.
27. *Osnovni biografski podaci*, u: *Juraj Dobrila 1812.-1882.: Zbornik radova sa znanstvenog skupa i manifestacija održanih 1982. godine u povodu 100-godišnjice smrti Jurja Dobrile*, Pazin, veljača 1985.
28. *Pazinska knežija*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47197>. (23.08.2020.)
29. PROSPERO PETRONIO, *Memorie sacre e profane dell'Istria*, a cura di Giusto Borri, Trieste 1968.
30. *Rodna kuća biskupa Jurja Dobrile*, URL: <https://registar.kulturnadobra.hr/>. (24.09.2020.)
31. SLUKAN-ALTIĆ MIRELA, *Katastar Istre 1817.-1960.*, Zagreb, 2001.
32. STRČIĆ PETAR, *Pazin*, Tipografija Umag, 1982., 40/41
33. SUŠIĆ ZVONIMIR, *Valvasor o Istri: iz Valvasorove knjige „Die ehre des herzogthums crain“ iz 1689*, u: *Dometi*, Rijeka, 3 (1970.)
34. ŠIKLIĆ JOSIP, *Tinjansko područje u antici*, u: *Tinjanski zbornik*, Tinjan, 2005.

35. TOMMASINI GIACOMO FILIPPO, Memorie sacre e profane dell Istria, u: *Archeografo Triestino*, Trst, vol. 4., 1837.
36. *Zajednički informacijski sustav zemljišnih knjiga*, URL: <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/lrServices.jsp?action=publicLdbExtract>. (13.09.2020.)
37. *Zavičajna zbirka Enriko Depiera*, URL: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/kultura/muzeji-i-zbirke/2655>. (15.09.2020.)
38. ZUPANC IVAN, *Habsburgovci i Istra u pravu i povijesti*, Pazin – Motovun, 2019.

13) Popis izvora

1. Archivio di Stato di Trieste, Catasto Franceschino
2. Državni arhiv u Pazinu
3. Državni arhiv u Rijeci
4. Konzervatorski odjel u Puli
5. Muzej Grada Pazina
6. Zavičajna zbirka Enrico Depiera

14) Popis priloga

- Sl. 1. *Rasprostranjenost toponima tipa -an, -ana u Istri*
- Sl. 2. *Bale u središnjoj Istri*
- Sl. 3. *Karta naselja s pretpostavljenom zonom prostiranja malo ranije jezgre naselja i ucrtanim zidinama*, Prema : K Horvat Levaj i I. Haničar, Tinjan – građevni razvoj
- Sl. 4. *Beram – primjer istarskog naselja urbanistički vrlo sličnoga Tinjanu*
- Sl. 6. *Gradska loža sa zazidanim polukružnim otvorima*, 2020.
- Sl. 5. *Gradska loža sa zazidanim polukružnim otvorima*, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1964.
- Sl. 7. *Granica između austrijskog i mletačkog dijela Istre, 1596.*, reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

Sl. 8. *Austrijski dio Istre s ucrtanim granicama regija*, druga polovica 17. stoljeća, reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

Sl. 9. *Granica između austrijskog i mletačkog dijela Istre*, 1596., detalj, reproducirano na izložbi Markusa Leidecka „Ysterreich u srednjovjekovnom kontekstu“ (2018.), Državni arhiv Rijeka

Sl. 10. Prospero Petronio, *Grafika Tinjana*, preuzeto iz „*Memorie sacre e profane dell'Istria*“, druga polovica 17. st.

Sl. 11. Tinjan na grafici u djelu „*Die Ehre dess Hertzogthums Crain*“ J. W. Valvasora, 1689.

Sl. 12. Pietro Nobile, *Tinjan, pogled sa zapada*, preuzeto iz „*Viaggio artistico attraverso l'Istria*“ Marijana Bradanovića, 2014.

Sl. 13. *Kartografski ključ za boje i simbole katastarskih planova franciskanske izmjere (Državni arhiv u Splitu, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju)*

Sl. 14. *Katastarski plan Tinjana*, Katastar Franje I., DAPA, 1820.

Sl. 15. *Digitalni ortofoto Tinjana*, G.E.O.T.I.M. d.o.o., Poreč, 2018.

Sl. 16. Katastar Franje I., *Zapis kneza Montecucolija kao vlasnika župne crkve*, DAPA, 1820.

Sl. 17. *Preklop katastra 1820. godine s digitalnim ortofotom Tinjana*, G.E.O.T.I.M. d.o.o., Poreč, 2020.

Sl. 18. *Vrata nekadašnjeg zatvora s očuvanim dijelom originalnih okova*

Sl. 19. *Prostor samice s danas zamijenjenim vratima*

Sl. 20. *Nekadašnji prolaz u sklopu zidina zaključen plitkim segmentnim lukom, prolaz je naknadno reduciran na veličinu prozorskog otvora*

Sl. 21. *Pročelje kuće građene na zapadnom potezu zidina s ulazom u konobu sa zazidanim nekadašnjim javnim prolazom*

Sl. 22. *Karta naselja s pretpostavljenom zonom prostiranja prvotne jezgre naselja i ucrtanim zidinama*, Prema : K Horvat Levaj i I. Haničar, Tinjan – građevni razvoj

- Sl. 23. *Dio očuvanih gradskih zidina na zapadnom dijelu naselja*
- Sl. 24. *Ožbukane kuće građene nad zapadnim potezom zidina, Zavičajna zbirka Enriko Depiera, 1899.*
- Sl. 25. *Ožbukane kuće građene nad zapadnim potezom zidina*
- Sl. 26. *Casamara*
- Sl. 27. *Casamara, Natpis o pregradnji 1852., Tinjan*
- Sl. 28. *Casamara, fototeka Muzeja Grada Pazina, snimio Vladimir Bugarin 1982.*
- Sl. 29. *Tzv. Renesansna kuća u glavnoj ulici, Tinjan, 1442.*
- Sl. 30. *Kameni kvadar s uklesanom godinom izgradnje tzv. renesansne kuće, 1442.*
- Sl. 31. *„Stara škola“*
- Sl. 32. *Pregrađena poprečna ulica u južnoj zoni naselja*
- Sl. 33. *Renesansni prozori na kući datiranoj u 1442. godinu, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1974.*
- Sl. 34. *Renesansna kuća u glavnoj ulici, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1974.*
- Sl. 35. *Barokna kuća na trgu ispred župne crkve – danas s fasadom, garažnim vratima i izduženim prozorima konobe*
- Sl. 36. *Barokna kuća na trgu ispred župne crkve, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.*
- Sl. 37. *Kuća Marije Prelac – danas s fasadom, Tinjan*
- Sl. 38. *Kuća Marije Prelac – fotografija iz Danice, Tinjan, 1972.*
- Sl. 39. *Dio očuvanih gradskih zidina inkorporiran u stambenu izgradnju (Danas je to kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enrico Depiera), zapadna strana kuće*
- Sl. 40. *Dio očuvanih gradskih zidina inkorporiran u stambenu izgradnju (Danas je to kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enrico Depiera, južna strana kuće*

- Sl. 41. *Očuvani dio zidina na južnom dijelu naselja*
- Sl. 42. *Župni dvor*, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.
- Sl. 43. *Župni dvor danas*
- Sl. 44. *Istočna kula*
- Sl. 45. *Kuća Depiera, klasicistički trijem iz 1820.*, preuzeto iz „Tinjan – građevni razvoj: Tinjan i okolica od prapovijesti do danas“ Katarine Horvat – Levaj, 2000.
- Sl. 46. *Kuća Depiera, klasicistički trijem iz 1820.*, danas
- Sl. 47. *Plac s dvjema ulicama*
- Sl. 48. *Nekadašnja komunalna cesta koja vodi do crkve sv. Križa*
- Sl. 49. *Unutrašnjost crkve sv. Križa*
- Sl. 50. *Pročelje crkve sv. Križa*
- Sl. 51. „*Stara pošta*“
- Sl. 52. Tzv. „*Hiža istarskog pršuta*“ *pored crkve sv. Križa*
- Sl. 53. Tzv. „*Hiža istarskog pršuta*“
- Sl. 54. *Kuća u koju će se smjestiti Zavičajna zbirka Enriko Depiera*
- Sl. 55. *Pročelje župne crkve Sv. Šimuna i Jude Tadeja*, Konzervatorski odjel u Rijeci, 1964.
- Sl. 56. *Županski stol*
- Sl. 57. Pietro Nobile, *Županski stol ispred kule glavnih gradskih vrata*, preuzeto iz „*Viaggio artistico attraverso l'Istria*“ Marijana Bradanovića, 2014.
- Sl. 58. *Grb Općine Tinjan*
- Sl. 59. *Grb Tinjana prema J. W. Valvasoru, Die ehre des herzogthums crain, Leibach, 1689.*, presnimak iz fototeke Konzervatorskog odjela u Rijeci